

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

7. Birleşim

27 . 4 . 1966 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	40	Başkanlığı tezkeresi (9/81)	48
2. — Yoklama	40	4. — Eski Ticaret Bakanı Fennî İslim-yeli ve eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/1)	48
3. — Başkanlık Divanının sunuşları	40	5. — Kurulduğu tarihlerden bugüne kadar Başkan, Sözcü ve Kâtip seçimlerini yapamayan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık komisyonları hakkında Başkanlığın Genel Kurula sunuşları	48:63
1. — Ticaret Bakanı Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren hakkında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/2)	40:46	4. — Seçimler	63
2. — 27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bazı eski bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Başbakanlık tezkerelerini incelemek üzere kurulan 1 Numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/79)	46:48	1. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat hakkında Anayasanın 90 nci ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İktüzüğünün, 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi (9/53)	63:66,66:67
3. — 27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bazı eski bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Başbakanlık tezkerelerini incelemek üzere kurulan 2 Numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon			

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Salt çoğunluk bulunmadığı yoklama sonunda anlaşıldığından Birleşime saat 15,03 te son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Zonguldak
Nurettin Ok	Sadık Tekin Müftüoğlu
	Kâtip
	Kars
	Âdil Kurtel

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Ahmet Bilgin

KÂTİPLER : Şadi Binay (Bilecik Milletvekili), Sadık Tekin Müftüoğlu (Zonguldak Milletvekili)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı-

nın yedinci Birleşimini açıyorum.

2. — YOKLAMA

BAŞKAN — İsim okunmak suretiyle yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklama işlemi bitmiştir. Muhterem arkadaşlarım, ekseriyetimiz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

1. — BAŞKANLIK DİVANININ SUNUŞLARI

1. — *Ticaret Bakanı Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren hakkında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/2)*

BAŞKAN — Ticaret Bakanı Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren hakkında inceleme yapmak üzere kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığının tezkeresini okutuyorum, efendim :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

19 . 1 . 1966 tarihli 106 numaralı Kararla teşkil olunan ve Ticaret Bakanı Macit Zeren hakkında Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmakla görevlendirilmiş bulunan ve 25 . 3 . 1966 tarihli 109 numaralı Kararla da görev süresi uzatılmış bulunan Komisyonumuz, Meclisin kesif bir çalışma içinde bulunması ve Cumhuriyet Senatosu seçimlerine dair kur'aların çekilmesi sebebiyle görevini bitirememiştir.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün hükümleri gereğince Komisyonumuzun görev

süresinin sona erdiği tarihten itibaren 30 gün daha uzatılmasına karar verilmesini rica ederim.

Saygılarımla.

5 Numaralı Soruşturma Hazırlık
Komisyonu Başkanı
Adıyaman Senatörü
Halil Ağar

BAŞKAN — Önerge üzerinde Sayın Reşit Ülker, buyurunuz.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) — Çok muhterem arkadaşlar; Ticaret Bakanı, Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren hakkında inceleme yapmak üzere kurulmuş olan Hazırlık Komisyonu yeniden bir mühlet istemektedir. Haddizatında mesele basit; hemen bir mehil vermekle bitecek bir mesele gibi gözükmekteyse de, gerçek hiç de öyle değildir.

BAŞKAN — Sayın Komisyon yerini alsın, efendim.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Anayasamızın 90 nci maddesi, «Başbakan veya bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemleri Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birleşik Toplantısında görüşülür ve karara bağlanır.» hükmünü taşımaktadır.

Eski İhtüzük diyeceğim, çünkü, Birleşik Toplantı İhtüzüğü çıktıktan sonra ilga edilmiş olan eski İhtüzüğün 171 nci maddesine göre evvelce şu şekilde yapılmakta idi. Alâkadar vekil veya takriri veren veya verenler veya mazbatayı yapan encümen dinledikten sonra takririn veya mazbatanın dikkate alınıp alınmaması hususunda Meclis bir işari reyle kararını verir»...

Şimdi bugün Hazırlık Soruşturma Komisyonunun yaptığı işi eski İhtüzüğe göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi tatbikatına göre bir müzakere açılıyordu, bu müzakere alâkadar vekil, takriri veren veya verenler veya mazbatayı yapan encümen dinlendikten sonra burada işari reyle bir karara varılıyordu. Fakat bu sistemin adaletsiz olduğu bir nevi işin polemige döküldüğü müşahade edildiği içindir ki, yeni yapılan yeni Anayasanın ışığı altında yeniden tanzim edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtüzüğünün 14 ncü maddesinde bunu bir hazırlık komisyonuna havale etti ve eskisinden farklı olarak bâzı zaman suiistimallerini ve genel sui-

istimalleri önlemek üzere, ihmale uğratmamak için bâzı kayıtlar koydu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantı İhtüzüğünün 14 ncü maddesi şu hükmü vaz'ediyor : «12 nci veya 13 ncü madde gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına başvurulduktan, Başkanlık, durumdan derhal ilgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyesine bilgi verir. Konu, bu bilginin verildiği tarihte başlayarak yedi gün içinde gündeme alınır.»

Şimdi, müracaatın duyurulmasından itibaren Türkiye Büyük Millet Meclisinin yedi gün içinde gündemine girmesi kaidelerini koydu. Bu da gösteriyor ki, bir bakanlık yapmış veya hatta bakanlık yapmakta olan bir kimse, - vaktiyle bu İhtüzük müzakerelerinde de bu şekilde konuşmuştum - memleketimizin önemli bir kişisidir. Bu kişiyi uzun süre itham altında tutmaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Buradan hareket edilerek bir taraftan yedi gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündemine girmesi kabul edildi, buna mütenazır olarak da buraya diğer bâzı kaideler getirdik, yani teklif ettik, müzakere ettik, lütfetti, kabul etti Yüce Türkiye Büyük Millet Meclisi, bitti. Bunlardan bir tanesi de yapılan isnadın açık dilekçede, müracaat dilekçesinde yazılması ve Türk Ceza Kanununun veya ilgili kanunun hangi maddesinin ihlâl edildiğinin gösterilmesi idi. Daha evvel böyle bir kaide ihtüzüklerde yoktu, «bi tahkikat istiyorum» demekle isnadın ne aslı ne esasını belli etmeden tahkikat yapıyordu. Bunu arz etmekten maksadım, esas noktaya geliyorum, bunun yanında işi sürüncemede bırakmamak ve millet hizmetinde en önemli unvanı iktisabetmiş kimseleri rencide etmemek, bunun neticesinde de milleti rencide etmemek için, bunun süratle işlenmesi mekanizması kurulmuştur.

Şimdi bu Hazırlık Komisyonuna verilen bu iş gene uzamasın diye - çünkü yedi gün sonra, eskiye göre tatbikat yapsaydık buraya gelmiş olacaktı - yedi gün sonra ilgililer dinlenecek ve işari rey ile halledilecekti. Bunu biz daha emniyetli olsun diye Soruşturma Hazırlık Komisyonuna verdik. Birleşik Toplantı İhtüzüğünün 14 ncü maddesininin 5 nci fıkrasında, «Komisyon, raporunu otuz gün içinde Başkanlığa verir,» diyor. Yani Hazırlık Komisyonu otuz gün içinde raporunu verir. «Genel Kurulca tesbit edi-

lecek süre içerisinde yazılı görüşlerini komisyona verir.» İlgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyesi Genel Kurulca tesbit edilecek süre içinde yazılı görüşlerini komisyona verir. Bu süre de komisyonun seçildiği tarihten başlayarak 15 günü geçemez. Komisyon da incelemesini 30 gün içinde tamamlayarak gerekçesini de belirterek Genel Kurula verir. Veremezse bu sürenin uzatılmasını isteyebilir. Bu süre 30 günden fazla uzatılamaz.»

Şimdi muhterem arkadaşlarım, burada getirilen hâdise ile ikinci bir süre istenmektedir. Bir defa deminden beri arz ve izah ettiğimiz sebeplerden dolayı bu işin süratle görülmesi ve bu arkadaşların paklanması, temize çıkarılması ve İttüzüğün en büyük gayesidir. Müzakereleri bildiğimize göre ve maksadımı da açıkça ifade ettiğine göre. Sarih olarak 30 gün ikinci bir 30 gün verilmiştir. Ondan sonra üçüncü bir 30 günü bendeniz anlamamaktayım. Eğer tatbikatla biz birinci 30 günden sonra ikinci bir 30 günü kabul edecek olursak ondan sonra nâmütenahi 30 günleri kabul etmek mevkisine gireriz. Yani ikinciden sonra üçüncüsü, dördüncüsü, beşincisi ve altıncısını yapmaya hiçbir engel kalmaz.

Bendeniz bu birinci 30 günden sonra verilecek müddetin kesin olduğu kanaatindeyim. İşin bu müddet içerisinde bitirilmesi lâzımgelir. Bu süre 30 günden fazla uzatılamaz, diye sarahat vardır.

Şimdi bu bakımdan bu getirilen teklifi komisyon izah edecek, şu mudur, bu mudur?.. Belki kendi hakları vardır. Burada ikinci bir noktayı arz etmek mecburiyetindeyim, bu İttüzüğün yeni tatbikatındayız. Bu da, bu komisyonun vazifesi... Eskiden Türkiye Büyük Millet Meclisinin demin okuduğum 171 nci maddesindeki alâkadar vekil veya takriri verenler veya mazbatayı yapan encümen dinlendikten sonra takririn... O muamele böyle alalecele, böyle efkârı umumiye önünde cereyan eden, birtakım tesirler altında kalan ve kalabilecek olan bir umumi heyet yerine daha sakin düşünerek dosyayı tetkik edecek bir heyete verilmesinden ibarettir. Ama bu heyetin vazifesi işin hakikatini köküne kadar araştırması değildir. Tıpkı eski İttüzükteki şöyle anahatlarıyla meseleyi tetkik etmek bir hazırlık yapmak ve bu hazırlığı yaptıktan sonra getirmektir. Çünkü onu

getirdikten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi müzakere edecek, sonra asıl komisyonu seçecek. Yani suçlu olup olmadığını Meclis namına inceliyecek esas komisyon sonra seçilecek. Bu Hazırlık Komisyonu esas komisyon değildir.

Zannediyorum ki, bugünkü uzamalarda bu düşüncenin rolü var. O komisyondaki adaletli arkadaşlarımız, adaleti tam teşkil ettirelim diye, işin mahiyetini sanki esas komisyonmuş gibi tetkikata geçmişler ki, bir 30 gün, bir 30 gün daha mehil istiyorlar. Diğer arkadaşlarımız tarafından da aksi görüş varsa bendeniz bunu böyle ifade ediyorum, benim anlayışım budur, tatbikat bu. Eğer böyle anlamıyan arkadaşlar varsa bunun tartışmasını yapalım ve komisyonlara bundan sonra - ki bunların sayısı dört tane bugün ve bundan sonra da gelecek olacaktır - Türkiye Büyük Millet Meclisinin görüşü olarak bu komisyonların vazifesi bir hazırlık komisyonudur, süratle işlerini yapıp esas hüküm teşkil edilecek kararı değil, kabaca anahatlarıyla bir suçluluk var mıdır, yok mudur, tetkik edecek bir komisyon vasfında olduğunu tesbit etmemiz lâzımdır.

Bendenizdeki kanaat, bendenizdeki intiba bu böyle değil, yani bu Hazırlık Komisyonundan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi bir esas komisyon kurmaya karar verirse o komisyonun yaptığı hizmeti yapıyormuş gibi bu komisyonların çalıştığı intibai bendenizde hâsıl olmuştur. Size üzüntülü bir misal vereceğim. Geçen devre bir bakan arkadaşımız hakkında yapılan iddia o devrede neticelendirilememiş, itham altında kalmış, seçimlere itham altında girilmiş, bu devre de hâlâ yapılmamıştır. Yani aşağı - yukarı bir senedir Hazırlık Komisyonundan çıkmamıştır. Günahdır bu arkadaşlarımıza, günahdır. Onları töhmet altında tutmamamız lâzımdır. Bu işe karar verirken kendimizin aynı durumda olduğumuzu düşünerek ve farz ederek karar vermemiz lâzımdır. Hakkımız yok, her birimizin başına gelebilir bu durum. Onun için Yüce Meclisin bu noktada direktif vermesi lâzımdır ve ikinci bir 30 günden sonra bir üçüncü 30 günü bu İttüzüğe göre vermenin mümkün olmadığı kanaatini bu kürsüden ifade etmek, isterim. Saygılarımla muhterem arkadaşlarım.

BAŞKAN — Sayın Ekrem Özden?... Sayın Ekrem Özden yok mu efendim?... Yok.

Sayın Nuri Kodamanoğlu, buyurun efendim.

NURİ KODAMANOĞLU (Yozgat Milletvekili) — Sayın Başkan, sayın üyeler;

Bendeniz de İnceleme Komisyonunun görevini geç yapmasından doğacak mahzurları kısaca arz etmek istiyorum.

Sayın Ülker arkadaşımız prosedür yönünden birtakım mahzurlar beyan ettiler, bunları tekrar etmiyeceğim. Ancak müessesenin bünyesini tahribe müsait gördüğüm birtakım mahzurları, izin verirseniz, kısaca arz etmek isterim.

Uzun zaman, suçlu olmadığı halde itham altında kalmak talihsizliğine uğramış olan Bakan arkadaşları bu durumda bırakmak yerinde olmadığı gibi bu zevatın fiilen Devlet idaresinde bulunması dolayısıyla, hizmetler de huzursuzluk içinde bırakılmış olacaktı. Öte yandan; eğer suç varsa, adaletin yerine gelmesi gecikeceği için, pek çok mahzurlar doğacaktır. Kamu oyu çoğu kere şatafatlı iddialar halinde ortaya konan bu taleplerin neticesini merakla beklemektedir, fakat aylarca sonuç alamadığı için bir güvensizlik, bir bıkkınlık içinde olayları takibetmez hale gelmiştir.

1960 öncesi bakanlık yapmış bazı zevatın birtakım iddialar altında bulunduğu malûmdur. 6 seneden beri bu iddiaları bir sonuca vurduramamış oluşumuz kamu oyununda kolayca anlaşılabilir.

Sayın arkadaşlarım, bu komisyonların çoğunluğunu iktidar partisine mensup arkadaşlarımız teşkil etmektedirler. Binaenaleyh, özellikle Adalet Partisi mensubu arkadaşlarımızdan istirham ediyorum, çoğunlukta buldukları bu komisyonların süratle toplanmalarını, çok çabuk iş görmelelerini sağlasınlar. (Adalet Partisi sıralarından «eşit, eşit, çoğunlukta değil» sesler)

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyin efendim. Karşılıklı konuşmalıyım. Lütfen hatip devam edin efendim.

NURİ KODAMANOĞLU (Devamla) — Komisyonların birçoğunun başkanları Adalet Partisi mensubu arkadaşlarımızdır. Binaenaleyh, komisyonları işletecek zevatın başında bu sorumlu arkadaşlarımız gelirler. Hiç şüphesiz, bu komisyonların daha çabuk iş görmelerini temin bakımından her partiye mensup arkadaşımızdan ayrı, ayrı istirhamda bulunmak tabiidir. Fakat, özellikle iktidar partisi mensubu arka-

daşlarımızdan istirham edişim bu görev gecikmesinden doğan birtakım yanlış tefsirlere muhatabolmamalarını dilediğimdendir.

Tekrar etmek isterim, kamu oyununda birtakım yanlış tefsirlere sebeb olunmaktadır; «Uzun zaman bu iddialar sürüncemede bırakılarak ve arkasından af kanunu getirilerek suçlular korunmak istenmektedir» gibi yanlış fakat yanlışlığı ispat edilememiş birtakım iddialar pekâlâ kamu oyunu işgal edebilmektedir. Yüce Meclisin ve onun adına iş gören organın haysiyet ve şerefini korumak hepimize görev olduğu için, bendeniz bu noktaya Yüce Meclisin dikkatini çekmeyi faydalı gördüm.

Mâruzatım bundan ibarettir. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Reşat Özarda.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri,

Bu konuda Müsterek Meclisler İktüzüğünün hükümlerine riayet edilmediğini ve İktüzük hükümlerinin yanlış tatbik edildiğini müşahade ettiğim için söz almış bulunuyorum.

Evvvelâ Meclisler kendilerinin yaptığı iktüzüklere sadakat göstermek, onun ortaya koyduğu hükümlere riayet etmekle mükelleftirler. İktüzük tahkikat safhasını ikiye bölmüş : Hazırlık tahkikatı, esas tahkikat. Hazırlık tahkikatını mahdut sayıda üyeden terekübettirilmiş ve bunlara kısa bir süre vermiş, salâhiyetlerini de tahdidetmiştir. Ancak, bu mahdut yetkili ve kısa süreli hazırlık tahkikatı komisyonu vazifesini süratle yapacak ve en kısa bir zamanda kanaatini Yüce Meclise sunacak bir raporla. Meclis bu rapor üzerinde enine boyuna görüşecek ve bir tahkikat açılmasına karar verirse o zaman bir araştırma komisyonu kurulup işte bu ikinci komisyon bütün bu meseleyi enine boyuna inceleyecek. Şimdi bu komisyonun vazifesini yaptığı, çalıştığı, fakat İktüzük hükümlerini iyice tetkik etmediğinden dolayı bu meseleyi bugüne kadar neticelendiremediği kanaatine vardım. Arkadaşlarımızla görüştüğümüzden sonra İktüzüğün 17 nci maddesinin bu hazırlık tahkikatı komisyonuna tanıdığı yetki şudur : Komisyon, 17 nci maddenin 2 nci fıkrasında sayılan yetkilere sahiptir. Yani esas soruşturma komisyonuna tanıyan nâmütenahi geniş yetkilerden yalnız 17 nci maddenin 2 nci fıkrasındaki yetkileri bu komis-

yonu tammıştır. Bu yetkiler de şunlardan ibarettir : 17 nei maddenin 2 nei fıkrası : «Komisyon Hükümetten gerekli bilgileri isteyebilir, Hükümetin bütün vasıtalarından faydalanabilir, istediği evraka ve vesikalara el koyabilir ve ilgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyesini dinleyebilir.» Bu kadar. Bunun dışında bir yetki ile bu hazırlık komisyonları tahkim edilmiş değildir.

Şimdi öğrendiğime göre bu komisyon bakanlıktaki bütün incelemelerini tamamlamış, raporu hazır. Yalnız üyelere birisi demiş ki, bir de Giresun'a gidelim, orada Fisko Birlikte bir inceleme yapalım. Öteki üyeler buna muhalif olmakla beraber, madem bu arkadaşımız böyle istedi, bunu da yapalım demişler, karar almışlar, Meclise arz edilmek üzere. Şimdi arkadaşlar, bu hazırlık komisyonunun mahalline gidip inceleme yapmak yetkisi yoktur. 17 nei maddenin diğer fıkralarını okuyalım. Ne diyor diğer fıkralar :

«Komisyon gerekli görürse kendisinin veya alt komisyonun Başkentten başka yerlere gitmesine karar verebilir. Komisyon her hangi bir şahsı tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlemek yetkisine de sahiptir.» Bütün bunlar diğer, esas komisyonun yetkileri dâhilindedir. Bu komisyonu bunları yapmak yetkisi verilmemiştir. Binaenaleyh mevcut komisyon esasen müddetini 30 gün de aşmıştır. Çünkü 14 neü maddeye göre 30 gün içerisinde raporunu hazırlayıp vermek mecburiyetindedir. 30 gün içerisinde bitiremediği takdirde incelemesini, gerekçesini bildirecek ve bir defaya mahsus olmak üzere 30 gün daha uzatılmış olacaktır. Halbuki bu komisyon 19.1.1966 tarihinde kurulmuş ve 25.3.1966 tarihinde bir ay müddeti uzatılmış, buna rağmen aradan 90 gün geçtiği halde hâlâ raporunu Yüce Meclise verememiştir. Bu bakımdan bu komisyonun esasen vazifesini tamamlamış ve raporunu yazmak vazifesi kaldığına göre, Fisko Birliğin merkezinde inceleme yapılmasına da lüzum ve zaruret olmadığına ve esasen komisyonun bu yetkilerle teçhiz edilmemiş bulunmasına göre, raporunu süratle Yüce Meclise vermesi lâzımdır. Bunun için Yüce Meclise bir karar sunuyorum, bir defaya mahsus olmak üzere ve katî olmak üzere bu komisyonun görev süresinin 15 gün uzatılmasını teklif ediyorum. Kabul buyurursanız memnun olurum. (Sağdan «aykırı aykırı» sesleri)

BAŞKAN — Sayın Talât Köseoğlu.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, Soruşturma Hazırlık Komisyonunun bu 2 nei mühlet talebi İctüzüğe tamamen mugayirdir. İctüzük bir aylık müddeti kesin olarak tesbit etmiştir.

Şimdi, İctüzükte bir gedik var, bir boşluk vardır : 2 nei 1 aylık mühlet verildikten sonra komisyon bu konuda hiçbir karar vermez. Ne yapacağı hakkında bir hüküm yok. Farz edelim ki, ikinci bir aylık müddet verildi, komisyon bu hususta hiçbir rapor vermemiştir. Bu takdirde esas ve ne yapmamız icabettiği üzerinde durmamız gereken mesele budur.

Şimdi yine İctüzüğümüzün bu konudaki maddesi kesin olarak «Verilmiş ikinci bir aylık müddetten sonra yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır» diyor. Şimdi bu vaziyete göre eğer komisyon bir rapor verme imkânına sahip değilse veya şu veya bu sebeple vermemişse, o takdirde bu madde hükmü cereyan eder ve Sayın Başkanlık Divanı bu mevzuu gündeme almak zorundadır. Rapor ister hazır olsun, ister hazır olmasın. O zaman umumi hükümler muvacehesinde rapor hazır olmayınca sanığın lehine tefsir edilir, ve bu mevzu yine Yüce Mecliste görüşme imkânına sahiptir. Komisyonun hiç vermediğini kabul edelim komisyonda ne olacak? Bu Meclis bu meseleyi görüşmeyecek mi? Elbette görüşecek. O hale göre bu mühlet geçtikten sonra, komisyon raporunu vermedikten sonra ikinci bir mehil vermemize hukukan imkân yoktur. Hukukun umumi prensipleri cereyan eder ve o zaman bu durum sanığın lehine tefsir edilir ve yine görüşmemiz bu Mecliste mümkün olur. O bakımdan bu teklifin verilmesine yetkimiz yoktur ve bu şartlar altında olduğu şekilde gündeme alınarak müzakere edilmesi mümkündür. Benim kanaatime göre, hukukî anlayışımıza göre ikinci bir müddet vermemize imkân görmüyorum. O bakımdan meseleyi bu şekilde inceletmek halletmemiz gerekir. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Ertunga.

ARİF ERTUNGA (İzmir Milletvekili) — Sayın Başkan, kıymetli arkadaşlarım; hakikaten çok önemli bir konu üzerinde duruyoruz. Ticaret Bakanı hakkında bir arkadaşımız fındık meselesine taallük eden bir soruşturma açılmasına dair bir önerge veriyor ve bu önergenin de

hazırlık komisyonu tarafından 30 gün zarfında bitirilmiş olması gerekiyordu, ilk karar gereğince. İlk karar 19 . 1 . 1966 tarihli 106 sayılı bir Karardır. 30 gün zarfında komisyon kurulacak, vazifesini bitirecek ve meseleyi Meclise getirecekti. Fakat her nasılsa bu zamanı aşılıyor ve 25 . 3 . 1966 tarihinde 109 sayılı bir Kararla yeni baştan bir otuz gün daha istemek lüzumunu komisyon duyuyor. Bugün Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İhtüzüğünün ilgili maddesi mucibince hakikaten bu verilen ikinci otuz günden sonra bir yeni otuz gün daha veya başka süre verilmesi imkânsız gibi gözükmektedir. İhtimal ki, komisyon bu çalışmasında birçok hususları derlemek, öğrenmek ve hakikatleri öğrenmek lüzumunu duyabilir. Ama bu şekilde biz hareket edecek olursak her zaman mümkün olan bir önerge ile bir vekil arkadaşımız üzerinde böyle bir soruşturma açıldığı vakit bu uzayan durum karşısında o vekil arkadaşımızın durumunu düşünmek icabeder. Devletin bir bakanlık mevkiinde bulunan bir arkadaşımız hakkında açılan bu soruşturmanın ilânihaye uzayıp gitmesi doğru bir iş değildir ve hakikaten vatandaşlar üzerinde, mekanizma üzerinde, vekâlet üzerinde, iş sahipleri üzerinde menfi etkiler yapmaktadır. Binaenaleyh, bir an evvel vekil arkadaşlarımızın durumunu aydınlığa çıkarmak ve bunun üzerinde bir karar almak iktiza eder. Ben İhtüzüğün bu sarih hükmü karşısında yeni bir mehilin mümkün olmayacağı kanaatindeyim. Ama iş gelip çatmıştır. Bir durum meydana gelmiştir ki, eğer yeni bir mehil verilmiyecek olursa 30 gün sonra bu komisyon işini ne zaman görecektir? Mümkündür ki, komisyon dinledikten sonra onların da bunun bâzı haklı sebeplere dayamış olmaları gerekir.

Bu itibarla Yüksek Meclisin takdirine arz etmekten başka çare yoktur. Ama bu iş böyle devam ederse çok uzayacaktır, kanaatindeyim. Saygılarımı sunarım, arkadaşlarım.

BAŞKAN — Komisyon adına, buyurun efendim.

GEÇİCİ KOMİSYON ADINA HALİL AĞAR (Cumhuriyet Senatosu Adıyaman Üyesi) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım, mehil talebini bildiren yazımızda da arz etmiş olduğumuz gibi, Komisyon Senato seçimlerinin araya girmesi ve Meclisin kesif çalışmaları sebe-

biyle zamanında toplanamadı. Toplandığı müddet zarfında Ticaret Bakanı Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren hakkında inceleme yapmak üzere, Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonu 13 . 4 . 1966 Çarşamba günü saat ondörtte toplantısını üçüncü defa yaptı ve aşağıdaki kararları aldı :

1. Komisyon Başkanı ve Komisyon Sözcüsünün Ticaret Bakanlığında Komisyona niyabeten tetkikat yapmasına,
2. Bakanlıkta icra edilecek tetkikattan sonra Komisyonun vazifelendireceği üyelerin Fisko Birlik Genel Müdürlüğünün bulunduğu Giresun'a giderek tetkikat yapmasına,
3. Birinci ve ikinci maddelerdeki çalışmalardan sonra edinilen bilgilerin Yüce Heyetininze sunulmasına,
4. Giresun'a gidiş kararının Meclis Başkanlığına bildirilmesi ve hareket tarihi hakkında Başkanlığa bilâhara bilgi verilmesine karar verilmiş bulunmaktadır.

Bu karar gereğince Ticaret Bakanlığında tahkikatını dosyalar üzerinde bitirdi ve Komisyonun müddeti de bu süre içinde nihayete erdirildi.

Şimdi komisyon bu durumda, tahkikatını eksik yapmış durumdadır. Eğer mehil verilmezse eksik tahkikat ile huzuruza gelecektir. Sayın Ülker ve diğer arkadaşlar, otuz günden sonra ikinci bir mehil verilemiyeceğine dair burada beyanda bulundular. Tüzükte ikinci bir otuz gün mehil verilemiyeceğine dair bir kayıt yoktur. (Gürültüler) Bizim anlayışımız her defasında otuz günlük mehil alınacağına daırdır. Aksi bir görüş birinci otuz gün içinde bitiremeyen işlerin eksik olarak Meclis huzuruna getirilmesini istemek demektir. Hazırlıkları ikmal edilmeden bir işi Meclis huzuruna getirmek isteyen bir tüzük hükmü olamaz. Otuz günde bitirilemeyen Tahkikat Komisyonunun çalışmamasından ziyade işin tabiatı icabıdır. Ortaya bir iddia atılmıştır. İddia Ticaret Vekili Macit Zeren'in vekâlet makamına geldikten sonra Fisko Birliğe mensubolan fındık müstahsıllarına kredi vermemesinden ötürü fındık fiyatlarının düştüğüne daırdır. Dosya üzerinde tetkikatla netice alınacak bir iş değildir. Binaenaleyh, hâdisenin doğduğu yere giderek tetkikat yapmak lüzumuna komisyon karar vermiştir. Bu itibarla komisyon veya komis-

yonun birkaç üyesi Giresun'a gidip Fisko Birlikle temas edip oradaki tüccarı dinlemek ve doğru olup olmadığını tahkik edip neticeyi olmak mecburiyetindedir. Bu sebeple bir otuz günlük son mehil rica ediyoruz. Takdir Yüksek Meclisinizdir. Hürmetlerimi arz ederim.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, başka söz istiyen yoktur. Bu hususta verilmiş bir önerge vardır. Onu okutuyorum :

Yüksek Başkanlığa

Ticaret Bakanı Macit Zeren hakkında inceleme yapmak üzere kurulan 5 Numaralı T.B.M.M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu görev süresinin bugünden başlamak üzere 15 gün süre ile ve katî olarak uzatılmasını arz ve teklif ederim.

Aydın Milletvekili
Reşat Özarda

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, okunmuş olan önergede bugünden itibaren onbeş günlük mehil verilmesi talebi vardır. Bu hususu oylarınıza arz ediyorum. Önergeyi kabul edenler... Lütfen sayın efendim.

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) — Otuz günlük mehil teklifi vardır, bunu daha önce oya koymanız lâzım.

BAŞKAN — En aykırı budur.

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) — Otuz günlük olan daha aykırıdır. («Doğru, doğru» sesleri)

BAŞKAN — Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir efendim. Komisyonun önergesini okutuyorum efendim.

(Komisyon Başkanlığını önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Komisyonun önergesini kabul edenler?... Kabul etmiyenler?... Kabul edilmiştir, efendim.

Gündemin ikinci maddesine geçiyoruz.

2. — 27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bazı eski bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Başbakanlık tezkerelerini incelemek üzere kurulan 1 Numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/79)

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum efendim:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek
Başkanlığına

19 . 1 . 1966 tarihli 103 numaralı Kararla teşkil olunan ve 27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bazı eski bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Anayasanın 90 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmakla görevlendirilmiş bulunan ve 25 . 3 . 1966 tarihli, 110 numaralı Kararla da görev süresi uzatılmış bulunan Komisyonumuz, Meclisin kesif bir çalışma içinde bulunması ve Cumhuriyet Senatosu seçimlerine dair kurulların çekilmesi sebebiyle görevini bitirememiştir.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzük hükümleri gereğince Komisyonumuzun görev süresinin sona erdiği tarihten itibaren 30 gün daha uzatılmasına karar verilmesini rica ederim.

Saygılarımla.

1 Numaralı Soruşturma Hazırlık
Komisyonu Sözcüsü
Kars
Abbas Çetin

BAŞKAN — Önerge üzerinde Sayın Reşat Özarda.

Komisyon lütfen yerini alsın efendim. Sayın Şeref Kayalar, Sayın Sadık Perinçek ve Sayın Abbas Çetin lütfen komisyondaki yerlerini alsınlar.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, gündemin Başkanlık Divanı sunuşları kısmının iki, üç ve dört numaralarını teşkil eden üç soruşturma ve hazırlık komisyonu raporları ve uzatma talepleri tamamen birbirine uygundur. Bu bakımdan, konuşmamı her üç takrime şâmil olmak üzere yapacağım.

Muhterem arkadaşlarım, gerekçe asla tatmin edici değildir. Millet Meclisinin kesif faaliyetinden bahsedilmektedir. Üzüntü ile ifade etmeliyim ki, Millet Meclisi tarihte bu devredeki kadar gayrifaal ve hiç iş çıkarmaz halde bulunmamıştır. Bu dönemde Yüksek Meclis hemen hemen hiçbir memleket dâvasına el atıp neticelendirememiştir, Meclis çalıştırılmamıştır. Meclisin kesif çalışmasından bahsetmek samimiyetten uzaktır.

İkincisi, bu komisyonlar 19 . 1 . 1966 tarihinden kurulmuş, Senatonun kur'a çekme tarihi ise

30 Mart 1966 tarihidir. Yani iki aya yakın bir süre içinde komisyonların bu vazifeleri bitirmeleri şarttı. Bunu da yapmamışlardır.

Muhterem arkadaşlarım, her üç komisyon, yani, 1, 2 ve 4 numaralı komisyonlar bu üç aylık müddet içerisinde yalnız bir defa toplanabilmiş, vazife taksimi yapmışlar ve ondan sonra da bir defa daha toplanmamışlardır.

Muhterem arkadaşlarım, bu Hazırlık Tahkikat Komisyonu, bir yolsuzluk iddiası ve saire vardır ortada. Komisyon kuruluyor, herkes vazife alacağım diye kendini ortaya atıyor, hevesli olarak ortaya giriyor. Fakat o komisyona girip vazife taksimi yapıldıktan sonra üç ay içerisinde bir tek defa olsun toplanıp, bu mesele ne imiş diye ele alınmıyor. Böyle komisyon olmaz arkadaşlarım! Bu, Meclisin çalışma ciddiyetiyle asla kabili telif değildir. Bu Mecliste dürüst, devamlı ve esaslı çalışacaksa çalışalım, yoksa yeni bir seçim kararı verir çeker gideriz, bizden iyi çalışacak insanlar gelir ve bu işi daha iyi idare ederler.

Binaenaleyh, muhterem arkadaşlarım, her üç komisyon resmen ve fiilen münfesihtir, üç aylık müddet içerisinde bir vazife taksiminden maada tek bir toplantı yapmamış ve kendilerine tevdi edilen işlerin incelemesine başlamamış olan bu komisyonlar vazifelerini yapmamışlardır, münfesihtirler:

Bu bakımdan her üç komisyonun takrirlerinin reddini ve her üçü hakkında da bu komisyonların vazife taksiminden maada hiçbir toplantı yapmamış olmalarını ve çalışmamış olmalarını gerekçe olarak gösterip bu komisyonları münfesihtir addederek bugünden başlamak suretiyle yedi gün içinde başka milletvekili ve senatörlerden yeni komisyonlar kurulmasını arz ve teklif ederim. Lütfen bunu kabul ediniz, bir ders olur, bundan sonra komisyonlarda vazife alanlar komisyonlardaki vazifelerini lâyiği ile ifa etmiş olurlar. Hürmetlerimle arkadaşlar. (Sağ taraftan alkışlar)

BAŞKAN — Başka söz isteyen yok. Komisyon söz istemiyor. Verilmiş önerge varmış, okutuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantı

Başkanlığına

Gündemin sunuşlar kısmının 2 nci sırasında kayıtlı 1 numaralı T. B. M. M. Soruşturma Ha-

zırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair önergesinin şifahi izahatım muvacehesinde reddini, bugüne kadar görevini yapmamış olan komisyonun münfesihtir addedilerek bugünden başlamak üzere yedi gün içinde başka üyelerden müteşekkil yeni bir Soruşturma Hazırlık Komisyonunun seçilmesini arz ve teklif ederim.

Aydın Milletvekili

Reşat Özarda

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, bu önergede iki husus vardır. Aynı ayrı oylanması icabeder kanaatindeyim. Birisi, komisyon önergesinin reddini istemektedir. İkinci yön de yenden bir komisyon teşkiline dair olan taleptir.

Şimdi evvelâ komisyonun önergesinin reddini oylayacağım, çünkü en aykırı olan odur. Eğer reddedilirse yeniden komisyon teşkil teklifini oylarız.

Şimdi okunmuş olan önergeden komisyonun önergesinin reddini kabul edenler, lütfen işaret buyursunlar... («Anlaşılmadı» sesleri) Anlaşılmadı ise tekrar edeyim efendim.

Şimdi Sayın Reşat Özarda'nın vermiş olduğu önergede iki husus talebedilmektedir. Birisi; komisyonun vermiş olduğu mehil isteme önergesinin reddini istiyor. Bu retten sonra da 7 kişiden müteşekkil olmak üzere yeniden bir komisyon kurulması talebediliyor.

NIHAT DİLER (Erzurum Milletvekili) — Evvelâ Reşat Özarda'nın önergesini oya koyalım Sayın Başkan.

BAŞKAN — Şimdi müsaade buyurun Reşat Özarda arkadaşımız komisyonun vermiş olduğu önergenin reddi hakkındaki önergesini oylarınıza arz edeceğim. (Anlaşılmadı, «anlaşılmadı» sesleri)

İyi dinlemiyorsunuz sayın arkadaşım, halbuki ikinci defa izah ediyorum. Bir defa daha okutuyorum.

(Reşat Özarda'nın önergesi tekrar okundu.)

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Komisyonun önergesini okutalım, reddedilmezse zaten diğer önergenin oya konması gerekmez, çünkü vazifeye devam edecektir.

BAŞKAN — Müsaade buyurun. Sayın Müftüoğlu biz ne dedik? Evvelâ komisyon önergesinin reddine dair olan önergeyi reye koyuyoruz,

önerge reddedilirse komisyon önergesini reye koyuyoruz.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Komisyona vazife için bir müddet tanınmazsa zaten vazifesi sona erer.

BAŞKAN — Oylamaya geçilmiştir, kimseye söz veremem.

NAZMİ ÖZOĞUL (Edirne Milletvekili) — Önergenin zapta geçmesi için okutunuz.

BAŞKAN — Önerge okutulmuştur.

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) — Söz istiyorum, izah edeceğim.

BAŞKAN — Oylamaya geçilmiştir, rica ederim, ben oylama sırasında kimseye söz veremem. Sordum, söz isteğinde bulunmadınız. Kabul veya ademikabul reylerinize bağlıdır.

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) — Bir önergenin reddi hakkında önerge vermek mümkün değildir. Komisyonun önergesi var, ya kabul edilir, ya reddedilir.

BAŞKAN — Müsaade buyurun, önerge oylanır. Ya kabul edersiniz, ya reddedersiniz. Benim kanaatim budur. Meclisi siz mi idare edeceksiniz, ben mi idare edeceğim? Rica ederim.

Reşat Özarda arkadaşımızın önergesini oylarınıza sunuyorum, kabul edenler... Etmeyenler... 62 ye karşı 95 oyla reddedilmiştir.

Komisyonun önergesini tekrar okutup oylarınıza arz edeceğim.

(1 Numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyonun önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gündemimizin üçüncü maddesine geçiyoruz.

3. — 27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bazı eski bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Başbakanlık tezkerelelerini incelemek üzere kurulan 2 Numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/81)

BAŞKAN — Lütfen komisyon yerini alsın. Tezkereyi okutuyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek
Başkanlığına

19 . 1 . 1966 tarihli 103 numaralı Kararla teşkil olunan ve 27 Mayıs 1960 tarihinden evvel-

ki bazı eski bakanların görevleri ile ilgili suçlardan dolayı soruşturma istemine dair Anayasanın 90 nci maddesi gereğince Meclis soruşturması açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmakla görevlendirilmiş bulunan ve 25.3.1966 tarihli, 111 numaralı Kararla da görev süresi uzatılmış bulunan komisyonumuz, Meclisin kesif bir çalışma içinde bulunması ve Cumhuriyet Senatosu seçimlerine dair kur'aların çekilmesi sebebiyle görevini bitirememiştir.

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İhtüzük hükümleri gereğince Komisyonumuzun görev süresinin sona erdiği tarihten itibaren 30 gün daha uzatılmasına karar verilmesini rica ederim.

Saygılarımla.

2 Numaralı Soruşturma Hazırlık
Komisyonu Başkanı Y.

Sözcü

İzmir Milletvekili

Mustafa Uyar

BAŞKAN — Komisyon önergesini oylarınıza arz ediyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

4. — *Eski Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli ve eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (9/1)*

BAŞKAN — Mehmet Ünaldı, Refet Rendeci, Hüseyin Balan... Lütfen komisyon yerini alsın, efendim. Yok mu efendim? («Yok» sesleri) («Komisyon kaybolmuş» sesleri) Kaybolmuşsa biz de geçeriz.

Komisyon bulunmadığından bu maddeyi geçiyoruz efendim.

5. — *Kurulduğu tarihlerden bugüne kadar Başkan, Sözcü ve Kâtip seçimlerini yapamayan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık komisyonları hakkında Başkanlığın Genel Kurula sunuşları*

BAŞKAN — Sunuşu okuyorum efendim.

Sayın Reşit Ülker, buyurun efendim.

Muhterem arkadaşlar,

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının 25 Mart 1966 tarihli 4 ncü Birleşiminde de ifade edildiği gibi:

Celâl Yardımcı, Samet Ağaoğlu, Halûk Şa-

man ve suç ortağı memurlar hakkındaki soruşturma işlemini ifa etmek üzere kurulmuş olan Soruşturma Hazırlık Komisyonu, (ki bu Komisyon üyelerine Sayın Baki Güzey, Ziya Termen, Celâl Kılıç, Zeki İslâm, Şevket Asbuzoğlu ve Mustafa Akalın seçilmişlerdi.) ayrıca Konya Milletvekili Sayın Seyit Faruk Önder'in Danıştay kararlarının infaz edilmemesine göz yumduğu ve Anayasanın 132 nci maddesine aykırı tutum içinde bulunduğu iddiasıyla Hükümet Başkanı hakkında soruşturma yapmak için kurulmuş olan Soruşturma Hazırlık Komisyonu (ki bu komisyonun üyeliklerine de Sayın Şeref Kayalar, Ahmet Nusret Tuna, Esat Kemal Aybar, Atalay Akan, Kudret Bosuter ve Sadık Artukmaç seçilmişlerdir) kuruldukları tarihten bugüne kadar yapılan müteaddit sözlü ve yazılı tebligata rağmen üyeler kendi aralarında toplanıp Başkan, sözcü ve kâtiplerinin seçimlerini yapamamışlardır.

Başkanlıkça, bu komisyonları teşkil eden sayın üyelerin istifa etmiş addedilmesi veya Başkaca bir işlem yapılması mümkün görülemediği.

Genel Kurulca bir hal suretine bağlanmak üzere keyfiyet bilgilerinize sunulur.

BAŞKAN — Sayın Reşit Ülker, buyurun efendim.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar, bir soruşturma hazırlık komisyonu, diğerlerinden farklıdır. Bendenizin kanaatine göre diğerlerinde de, İktüzük sarîh idi. İktüzüğü Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak değiştirmek yetkisini haiziz. Fakat yürürlükteki tatbikatla değiştirileceği kanaatinde değilim.

Ona benzer bir hâdise de burada cereyan ediyor. Bu sefer diğer 4 hâdisede hazırlık soruşturma komisyonu başkanını, sözcüsünü, kâtiplerini seçmiş, fakat İktüzükteki mehillerden yani birinci 30 gün ve nihayet son kesin olması lâzım gelen 30 günde de bitirmemiştir.

Şimdi, bir tanesi geliyor huzurunuzda, başkan, sözcüsü ve kâtibini seçilmemiş. Bu hâdise ilk defa da gelmiyor. Hatırmıda kaldığına göre bir Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısında aynı mevzu üzerinde uzun boylu müzakereler yapılmıştı. Şimdi, bir farkı var burada, Başkanlığın bir karar ve tavsiyesi ile geliyor, diyor ki; «Biz

bu meseleyi etrafı ile inceledik. Komisyon toplanıp başkanını, sözcüsünü ve kâtibini seçemediğine göre, bu komisyon istifa etmiş addedilerek yeniden bir komisyon seçilsin.»

Şimdi muhterem arkadaşlar, komisyonlara devamın İktüzükte birtakım hükümleri mevcuttur. Gerçekten bu hükümler tatbik edilse bile, yani bu hükümlerin tatbik edilebilmesi için bile, bir başkanlık divanının seçilmiş olması lâzımdır. Yani İktüzükteki hükümlerin sen devam etmiyorsun diye bir üyeye tatbik edilebilmesi için o anda komisyonun yapacağı her hangi bir durum yoktur. Çünkü bunu yapabilmesi için komisyonun bir yetkilisinin, bir başkanının, bir sözcüsünün, bir kâtibinin bulunması ve toplanmış olması lâzımdır. Buradaki hâdisede ise hiç toplanamıyorlar, seçimlerini yapmıyorlar. E, toplanıp seçimlerini yapamadıklarına göre ortaya bir fiilî hâdise çıkıyor, buna hukukî çare bulmak mevkiindeyiz. Fiilî hâdiseye hukukî çare bulmaktayız.

Başkanlık Divanının getirmiş olduğu formül yerindedir. Bilmiyoruz, teferruatını anlamak müşkül. Gündemdeki bu beşinci maddeden bütün teferruatını anlamak mümkün değildir. İzah edilirse, teferruatı nasıl olmuş, nasıl gitmiş, oradan da anlaşılacaktır. Ama neticede şu olmuştur; komisyon toplantısı yapılamamış, yapılamadığına göre, ilânihaye toplamak fiilî imkânı mevcudolmadığına göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi hukukî bir karar vermek mevkiindedir ki bu soruşturma kalmasın. Bu o birisinden de vâhîm bir hâdisedir. O birisinden biz yakınıyoruz, itham altında bakan veya eskiden bakanlık yapmış arkadaşlar vardır, iş uzayıp gidiyor diye yakınıyoruz, 60 gün geçirmişler, 90 gün olmuş, işlere el sürülmemiş, komisyon toplanamamış. Onun için yapılacak iş basittir.

Hakikaten Başkanlık Divanı incelemiş. Eğer değerli arkadaşlar ortaya başka bir türlü hukukî bir çıkış noktası koymazlarsa bu durumda yapılacak iş, bu arkadaşların istifa etmiş sayılması ve yeniden seçim yapılmasıdır. Bu komisyonun, mesele tahkikat olduğu için gruplarla ilgisi yoktur çalışacak, gidecek, devam edecek ve toplanıp başkanını, sözcüsünü ve kâtibini seçecektir, başka çare yoktur.

Onun için Başkanlık Divanının tavsiyesi yerindedir. Daha iyi bir yol bulunmadığı takdirde

ki o istikamette oy kullanmakla itham altında olan insanlara karşı vazifelerimizi yapmış olacağız. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Reşat Özarda.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Sayın Başkan, sayın senatörler ve milletvekilleri;

Bu konuda kanaatimce Millet Meclisi ve Senato Başkanlıkları bugüne kadar vazifelerini yapmamışlardır. Çünkü bu gibi hallerde ne yolda hareket edileceğini Müsterek Toplantı İçtüzüğü hükme bağlamıştır.

Filhakika mezkûr İçtüzüğün 5 nci maddesinde şöyle diyor : «Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı ve karma komisyonlarının yoklama cetvelleri Cumhuriyet Senatosu üyeleri için Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına ve milletvekilleri için Millet Meclisi Başkanlığına gönderilir ve gereken işlem ilgili Meclisin kendi İçtüzüğü gereğince yapılır.» Yani Müsterek Toplantı Başkanlık Divanı bu işi takibedecek, davet edecek, toplantılar için bir devam cetveli tutacak ve nihayet bu devam cetvelini Cumhuriyet Senatosu üyeleri için Senato Başkanlığına, milletvekilleri için Millet Meclisi Başkanlığına gönderecek ve bunların kendi içtüzüklerinde yazılı hükümler, yani «dört toplantıya gelmeyen üyenin müstafi sayılması» hükmü bunlar hakkında tatbik edilecektir. Bu vazife şimdiye kadar yapılmamış, üç ay boşuna geçmiştir.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bu madde içinde iki komisyon bulunmaktadır : Üç numaralı komisyon ve yedi numaralı komisyon. Bunlardan 3 numaralı komisyonda bugüne kadar 4 kişi bir araya gelmek suretiyle bir seçim yapılması sağlanamamıştır. 6 kişilik olan komisyondan dört kişi bir araya geldiği zaman vazife taksimi yapılması mümkündür. Bir kişi gitmiş, iki kişi gitmiş, bir defaya mahsus olmak üzere üç kişi olmuş, bunun dışında dört kişi bir araya gelememiştir. Bunlar aşağı yukarı 20 defa toplantıya çağırılmıştır, davetiye gönderilmiştir. Bu 20 toplantısında bir tekine dahi gitmeyen üyeler olduğu gibi, bir, iki ve âzami üç defa gitmekle yetinmişler, 20 toplantı içerisinde 4 - 5 toplantıya giden arkadaş bulunmamıştır. Her iki hâdise böyledir.

Binaenaleyh, bu her iki komisyon kuruldu-

ğundan bugüne kadar yaptığı bütün davetlere üyelerin isabet etmemeleri sebebiyle müsterek toplantı içtüzüğünün 5 nci maddesinin atıfta bulunduğu Millet Meclisi İçtüzüğünün 45 nci maddesi gereğince bunlar müstafi addedilir. Senato İçtüzüğü de aynı hükmü ihtiva etmektedir. Bu bakımdan burada yapılacak iş, bunların müstafi addedilmelerine ve bugünden itibaren yerlerine yedi gün içinde yeni üyelerin seçilmelerine karar verilmesi gerekmektedir. Bundan başka bunun çıkar yolu yoktur. İçtüzükler bunu böyle âmirdir, kanunlar bunu böyle âmirdir, viedan böyle âmirdir, her şey bunu böyle âmirdir. Bu hususta Yüksek Başkanlığa iki takrir veriyorum, her iki komisyon üyelerinin, maddelerini göstermek suretiyle, müstafi addedilmeleri ve yerlerine yedi gün içinde yeni komisyonların seçilmesini teklif ediyorum.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Sayın Reşat Özarda'nın beyanları ve şimdi verdiği önerge hakkında Başkanlığımızın mütalâasını sizlere arz etmeye mecburum.

Başkanlık Divanları vazifelerini yapmamışlar, dediler. Halbuki Başkanlık Divanlarının bir işlem yapabilmesi için evvelâ komisyonların başkanlık divanlarının kurulmuş olması lâzımgelir ki, yoklama tutabilsin. Henüz onlar başkanlık divanını tesbit edilip, yoklama tutulup Başkanlığı haberdar edecek duruma gelmemiş oldukları için Başkanlık Divanı bir işlem yapamamıştır. Bu hususu tasrih ederim.

Buyurun Sayın Mustafa Akalın.

MUSTAFA AKALIN (Afyon Karahisar Milletvekili) — Muhterem Başkan, pek muhterem milletvekilleri, bu şimdiki bahis mevzuu olan 3 numaralı Tahkikat Komisyonunda ben-deniz de vazifeli bulunmaktayım ve üzümlük arz edeyim ki, seçildiğimiz günden bugüne kadar bütün davetlere icabet etmiş ve imzamlı geldiğimi teyid etmiş bulunmaktayım. Fakat seçilen diğer komisyon âzalarının bir veya ikisi zaman zaman gelmiş bulunuyorlar. Fakat, Sayın Reşat Özarda'nın da temas ettiği gibi dördümüz bir araya gelme imkânına sahibolamadık. Bunu Tahkikat Komisyonunda çalışan arkadaş da zaman zaman vazifelendirdiğim halde arkadaşlarımı bulmak imkânı olmadı. Ve bu itibarla divan seçimi ve dolayısıyla de

üç numaralı Komisyonun çalışması imkânı hâsıl olmadı. Ben bunu üzülerek arz ediyorum, bana üç numaralı Tahkikat Komisyonunda dahi bir gruplaşma, yani bir partizanca düşünce hâkim olmuştur, toplantıların olmamasına sebep budur, kanaatime. Şöyle ki, bu Komisyona Adalet Partisinden üç arkadaş, Cumhuriyet Halk Partisinden iki arkadaş ve bir de Millet Partisinden ben seçilmiştim. İstenildi ki Adalet Partisinden muhterem bir arkadaş Komisyona başkan olsun. İşin esası bu. Ne düşünceye başkan olmak isterdi. Tabiatıyla Halk Partisine mensup muhterem arkadaşlarsa başka türlü düşünürlerdi. Benden gayri taraf istiyordu ki... Yani kusura bakmasınlar, Halk Partisi tabii ekseriyeti sağlayamıyordu iki arkadaş ve bir de ben oluyordum, üç kişi ediyordu. Bir tane daha olması lâzımdı. İkisi bir araya geldiği zaman Adalet Partisi mensubu olanlar geri dönüyorlar, gelmiyorlardı. Ben her zaman bulunmak mecburiyetindeydim, çünkü nötr bir hakleydim onlara nazaran. Bu itibarla bu başkanlık divanı seçimi hâsıl olmadı. Eğer mümkünse, Başkanın da dediği gibi, bu Komisyon feshedilsin, yeniden çalışmak isteyen arkadaşlar seçilsin ve bu af kanunu çıkacak filân düşünceleri ile ve o zamana kadar Tahkikat Komisyonu vazifesini yapması lâzımgelir kanaatindeyim. Büyük Millet Meclisinin Başkanlığı mütemediyen bizlere yazıları oldu, tebligat da yapıldı. Yukarda bir araya gelmek imkânı hâsıl olmadı, Bu itibarla İctüzüğün belki Sayın Reşat Özarda'nın dediği gibi fesih durumuna ait bir hükmü olmayabilir, ama Yüksek Heyetiniz her şeye muktedirdir. Mevcutların bu hali ile bâzı senatörler de yeniden seçim durumuna düştüler. Kazanıp kazanmayacakları neticeye müessir olacaktır. Bu itibarla filhal bugünden tezi yok Yüksek Meclisiniz bir karar versin, Üçüncü Tahkikat Komisyonunun feshi cihetine gidilsin ve yeniden komisyona çalışacak yeni arkadaşlar seçilsin ve bu komisyon çalışmalarına devam etsin.

Ben bu vesile ile şu içimdeki üzüntüyü arz edeyim : Devam etmeyen komisyon âzalarına ne gibi tedbir alınması lâzım?... Bu her zaman böyle oluyor. O kadar serazat hareket ediyoruz ki, devam etmiyor.. Devam ederse ne âlâ etmezse buna bir müeyyide olması gerekir. Bence bu İctüzükte boş bırakılmış, bir boşluk-

tur. Bunu da ileride Yüksek Meclisin düşünmesini hatırlatmak isterim. Boştur, İctüzük, bir hüküm vazetmemiş, devam etmiyor, serazat. İçinde bir vazife duygusu varsa ne âlâ, yoksa bunu meebur edecek bir müeyyide yok.

Bu itibarla bunu düşünmek ve ileride yapılacak İctüzük tedvin edilirken bunu teemmül etmek yerinde olur kanısındayım. Bu 3 ncü Komisyonunda vazifeli olduğum halde hiçbir hizmet yapmamış olmanın üzüntüsü içindedim. Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın Çelikbaş.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, bizim Meclisimiz komisyon sistemlerine göre kurulmuş ve komisyon sistemine göre çalışması mümkün olan bir Parlâmentodur. Komisyonlar vazife görmediği takdirde Meclisin çalışmasına imkân ve ihtimal yoktur. Şu halde yalnız başkanlık divanları değil, gruplardan komisyonların muntazam mesai yapması ile mesul olmak mevkindedir.

Maalesef birçok komisyonlarda hakikaten her zaman 1/3 ile toplanmak imkânı olmasına rağmen komisyonlar toplanmamaktadır. Bu, fevkalâde üzücüdür. Komisyonlarda vazife gören arkadaşımızın devamsız olmaları halinde tatbik edilecek bir müeyyide pek yoktur. Ama bu arkadaşlar istifa etmek imkânına sahiptirler. İstifa ettikleri anda komisyonlar doldurulur hicolmazsa komisyonların çalışması mümkün hale gelir, arkadaşlar. Bunu sağlamak Meclisler divanlarına terettübeden bir vazife olduğu kadar, grup idarelerine terettübeden bir vazife olması iktiza eder. Yalnız burada Sayın Başkanımızın, Sayın Özarda'nın «Başkanlık divanları vazife görmemiştir» mütalâasına verdiği cevap pek isabetli değildir. Filhalka komisyonlarda iş bölümü yapması, yaptırılması keyfiyeti re'sen komisyon üyelerine muhavvel bir vazife değildir, başkanlık divanlarının vazifesidir. Başkanlık divanları ilk toplantıyı toplamak için gayret ederler ve onun toplanmasına nezaret ederler. Toplantı yapılır, başkan, kâtip, sözcü seçilir, artık komisyon teşekkül etmiş sayılır. Bu ana kadar başkanlık divanları bu vazifeyi gördürmek mevkindedirler. Aksi takdirde, hakikaten arkadaşım bir arada toplanması mümkün değildir. Bunun

böyle olduğunu gösteren Başkanlığın yazışması vardır. (Falan komisyon filân gün, filân saatte Başkanlık divanını teşkil etmek üzere aralarında şu salonda toplanacaklardır) diye davetiye gönderilir, bunu takibetmezsen komisyonların kurulması mümkün olmaz arkadaşlar. Olan olmuş, ama tekerrür etmemesi için hakikaten bu komisyonu vazife görmemiş olmakla fiilen, filhal gayrimevcut telâkki ederek yeni bir komisyon kurulmasından başka çıkar yol yoktur kanısındayım. Ve bu komisyonun başkanlık divanını seçilinceye kadar ilgili Meclislerin başkanlık divanlarının bir araya getirilip toplanmaya gayret etmeleri T. B. M. M. Başkanlık Divanı,, Millet Meclisine mevdu olduğuna göre bu toplantıyı Millet Meclisi Başkanlık Divanının yaptırmasından başka çıkar yol yoktur.

Komisyonların çalışması sadece gruplara ait değildir. Muhterem Meclisin devamlı çalışması imkânı, kanunların tedvini v.s. bütün bu işler komisyonların toplanıp, komisyonlardan bu işler Meclise geldiği zaman yürütülebilir. Bu bakımdan ben bundan sonraki başkanlıkdivanlarının ve grup idare heyetlerinin seçilecek üyelerinin ilgili olmak suretiyle gayret göstermelerini rica ederim.

Fakat Sayın Akalın arkadaşımın beyanından sonra bir noktayı belirtmek isterim.

Yine bizim Parlâmentomuz bünyesi itibariyle tarihi icabı, muayyen konularda politik bir heyet olarak çalışmaz arkadaşlar. Kazai karakterde bir heyettir. Eskiden milletvekillerinin tutanaklarının tasdiki kazai mahiyette bir işti. Hamdolsun buna ait yükümüz kalmadı. Bu bir başka heyete, kazai bir heyete tevdi edildi. Ama soruşturma ile ilgili hususların kâffesi de yine kazai karakterdedir. Buna şu veya bu şekilde milletvekili arkadaşlarımız meydan vermemelidir. Grupların kendilerine tatbik edecekleri bir müeyyideleri yoktur. Anayasaya madde koymuşuzdur : Soruşturma ile ilgili işler kazai karakterde bir iş olduğu için grupların kararına bağlı tutulamaz.

Anayasanın milletvekili arkadaşları veya senatörleri böylesine takviye ettiği bir hüküm ayakta iken bu yürütme yetkisi milletvekillerinin hakikaten buna sahip çıkmasına bağlıdır, senatörlerin sahip çıkmasına bağlıdır. Bunun

dışında bir karar almak mecburiyetinde bulunan idare heyetleri veya gruplar çıkarsa onlara karşı direnecek arkadaşlarımız Meclisin bu kazai karakterdeki haklarını korumak için gayret sarf etmelidir.

Bu bakımdan ben bu konuşmalar sonunda heyetlerin yeniden teşkil edilmesi vesilesiyle bu soruşturma - hazırlık safhasında olsun, son safhasında olsun - başından beri kazai karakterde çalışması lâzımgelen bu heyete bu vasfı vermek için senatör ve milletvekili arkadaşlarımızın hususi bir gayret göstermeleri lâzımgeldiğine işaret etmek istiyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Fethi Çelikbaş'ın beyanından sonra Başkanlık Divanının yine bir açıklama yapmasının lüzumlu olduğuna kaani bulunmaktayım.

Sunuşlarımızda da arz ettiğimiz gibi, pek çok şifahi müracaatlar olmuş, komisyon sekreteri vasıtasıyla altı defa, doğrudan doğruya, Başkanlık vasıtasıyla de 5 defa yazıyla komisyonlar ikaz edilmiş ve toplanmaları lüzumu kendilerine duyurulmuştur.. Yani Başkanlık boş durmamış.

Burada elimde bulunan vesaiki okuyarak vaktinizi almak istemem. Altı defa komisyon sekreteri vasıtasıyla, beş defa da Başkanlık yazısıyla re'sen müracaat edilmiş olduğu halde bu imkân bulunamamıştır. Yoksa onların toplanmasını temin yolunda Başkanlık oturmuş değildir. Arz ederim.

Söz sırası Sayın Akif Eyidoğan arkadaşımın. Buyurun efendim.

AKİF EYİDOĞAN (Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi) — Sayın Başkanım, muhterem arkadaşlar; Başkanlık Divanının 5 numaralı sunuşu ile alâkalı olarak 3 ve 7 numaralı 2 hazırlık komisyonunun toplanarak yahut oy çoğunluğu sağlayarak, vazife taksimini yapamamış olmalarını, kendilerine bir Başkan, bir Kâtip, ve bir sözcü seçemedikledini konuşuyoruz. Söz alan arkadaşarımdan Reşat Özar'danım da hakkı var, Çelikbaş'ın da hakkı vardır, Riyaset Divanının da hakkı var.

Arkadaşlar, işin asıl moral tarafına temas etmek lâzım.

Bir ilgisizlik, bir mesuliyetsizlik, vazifeye karşı bir gayret kırıklığı yahut da bir çekişme,

bir davranışın karşısında bir direnme ve niha-yet kuvvetin kuvveti sıfır haline getirmesi... Hazin olan budur. Gelmeyen komisyon üyelerinden bir tanesinin 1/3 Senato seçimiyle ilgili olarak pek de haklı olarak bulmadığım mazere-ti var. Ama beş tanesi, üç sayılı komisyon-da, yedi sayılı komisyonda beş arkadaşın toplanmasına bugün imkân var mı? Bunları müstafi addetsek ne olacaktır? Yerlerine baş-kalarını seçsek aynı ruh haleti, aynı moral devam ettikçe neticesi aynıdır.

Bu işin esasına bakalım. Üç sayılı hazırlık komisyonunun meşgul olacağı mevzu evvelki 2, 3, 4 sayılı sunuşlarda beyan edilen mevzular gibidir. Ama 7 numaralı komisyonun işgal mevzuu; bu, büsbütün başka bir şeydir. Yani temas etmek istediğim moral durumu ile doğrudan doğruya ilgili bir keyfiyettir. O da nedir? Arkadaşlar bugün iş başında bulunan Hükümet 6 ayda 60 aylık kadar eskimiştir, yıpranmıştır. Bir taraftan da mânevi dayanakları, siyasi dayanakları ve Meclisin tereküp tarzı itibariyle değişmez hâle gelmiştir. O kadar değişmez hâle geliyor ki, Sayın Cumhurbaşkanını makamında değişiklik oluyor, «délégation du pouvoir» olunacağı zaman dahi Hükümet yine bir türlü değişmiyor.

BASKAN — Sayın Akif Evidoğan, lütfen konunun dışına çıkmayın, bu Hükümet meselesi değildir. Lütfen önerge hakkında konuşun.

AKİF EYİDOĞAN (Devamla) — Çok rica ederim, önerge hakkında arz ediyorum, «a propos» konuşuyorum, müsaade buyurun.

BASKAN — Çok rica ederim, ben size önerge hakkında konuşmak üzere söz verdim, Hükümet üzerinde söz vermiş değilim. Sayın Akif Eyidoğan, konu dışına çıkmayınız, çok rica ederim.

AKİF EYİDOĞAN (Devamla) — Teklifimi arz edeceğim, müsaade buyurunuz. Esası bunun Başbakanın siyasi sorumluluğu ile ilgili bir keyfiyettir. Siyasi sorumluluğu ile ilgili keyfiyette gensoru önergesi veriliyor. Verilen bu gensoru önergesini görüşmek için bir türlü ekseriyet bulunmuyor, müzakere açılmıyor. Bu arada ekseriyetin bulunmadığı mevzuda ne yapıyor Konya Milletvekili arkadaşımız? Cezai sorumluluğa mün-tehi olacak bir teklifi getiriyor, bir önerge veriyor. Nedir o önerge? Danıştay kararlarının infaz

edilmemesi ve ettirilmemesine göz yumduğundan dolayı Hükümet Başkanı hakkında soruşturma açılmasını teklif ediyor. Konu bu, genel önerge bu, 7 numaralı Komisyonun meşgul olduğu önerge bu. Bu önerge ile burada meşgul olmak için âza gelir de toplanır mı? Reis seçer mi, âza seçer mi? Hiç olmazsa mevcut âzanın bir tanesi seçime gitmişse, beş tanesi toplansın içlerinden en yaş-lısını reis, en gencini kâtip seçer, cereyanı müza-kereye göre münasip birisini de sözcü seçer. Bu iş biter. Ve Çelikbaş arkadaşımızın dediği gibi... (A.P. sıralarından gürültüler)

BASKAN — Lütfen müdahale etmeyin.

AKİF EYİDOĞAN (Devamla) — Tamamen kazai mevzuda bir madde olarak bu işin Hazırlık Komisyonunda, daha ileri safhalarında gerek Komisyon mensupları, gerek Umumi Heyet âzası olarak Parlömanter arkadaşlar vicdanları ile baş-başa kararlarını verirler. (A.P. sıralarından «hangi vicdan?» sesleri) İki gözüm arkadaşım, mevzuun dışına çıkmamaya Reis davet ediyor ve ben çıkmam da. Yoksa tavsiye edilecek çok şekiller var.

BASKAN — Rica ediyorum, karşılıklı konuşmayın.

AKİF EYİDOĞAN (Devamla) — İşin memleket cephesinde hakikaten aşkla şevkle halledilecek rahat bir şekli de var, yardım da ederiz, bundan da geri durmayız. Ama arkadaşlar, Hazırlık Komisyonu kendi Reisini seçemiyor diye Hükümetimizin Başkanı aylar ayı itham altında kalıyor. Ve böyle itham altında iken de heyetler kabul ediyoruz. İceri münasebetler, dışarı münasebetler oluyor, SENTO toplantıları gibi. pek çok şeyler oluyor. Bunun moral tarafı... (A.P. sıralarından bir ses «yapmalı mı?») Müsaade buyurunuz, «yapmalı mı?..» Elbette yapacaksınız ama ne olur bunsuz olarak yapsak daha iyi değil mi? Bunsuz olarak, rica ederim, Cumhuriyetin 45 nci yılındayız; bu işin 44 yılında hiçbir Hükümet Başkanı bu şekilde itham altında bulunduğu zaman devam etmemiştir. Ne hale geliyoruz? İtham altında bulunan bir Başbakan dış münasebetlerde bulunuyor. Rica ederim arkadaşlar, ben 70 imden sonra çok üzülüyorum, azap duyuyorum. İnsaf ediniz. Onun için bunun hal yoluna gidelim.

Ben şimdi bir takrir sunuyorum. Bunun iç-tüzükle pek alakası yok. Teklifim pratiktir. Bu

beş arkadaş lûtfetsinler toplansınlar. Reis başlarına geçsin; seçtirebilirse ne âlâ, seçtiremezse en yaşlısını reis, en gencini kâtip yapsın. (A.P. sıralarından «olmaz öyle şey» sesleri) Olmazsa reddedersiniz. Bir takrir takdim ediyorum. Yani pratik olur diye, bir çıkar yol olur diye. İsterse niz bütün heyeti değıştirirsiniz. Ama her halde ifayı vazife etmeliyiz. Elimize gelen mevzuun hakkından gelmeliyiz. Özür dilerim, hepimize hürmetlerimi sunarım. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Yunus Koçak, grupu adına.

T.İ.P. GRUPLU ADINA YUNUS KOÇAK (Konya Milletvekili) — Sayın Başkan, Sayın Parlâmento üyeleri;

Muhterem arkadaşlar, Parlâmentonun çalışması, halkımıza faydalı kararlar vermesi bahis konusudur. Bu faydalı kararları nasıl vereceğiz? Lâzım olduğu yerlerde görev yapmak, gerektiği yerlerde toplanarak vereceğiz. Bunun başka yolu yok. Parlâmento toplanıyor mu? Zaman zaman toplanıyor. Ne zaman toplanıyor? İktidar partisinin menfaati bahis konusu olduğu zaman toplanabiliyor, bahis konusu olmadığı zaman iktidar partisi hakkında tahkikat bahis konusu olduğu zaman, geçmiş iktidar mensuplarının sui-istimalleri mevzuubahs olduğu zaman...

BAŞKAN — Sayın Yunus Koçak, rica ederim komisyonların toplanamaması mevzuunu lûtfen ifade edin de... Meclisin toplanıp toplanmaması meselesi üzerinde müzakere açmış değiliz.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Sayın Başkanım gerekçe arz ediyorum efendim.

İşte böyle arkadaşlar, yani, bugünkü iktidar ve geçmiş iktidar mensuplarının bir suiistimali bahis konusu olduğu zaman bakıyorsunuz komisyonlar toplanamıyor. Bu komisyonların hepsinin başkanları, sözcüleri seçilmiş ise eğer iktidar partisi mensuplarından birinin aleyhinde bir husus varsa komisyonları toplamıyorlar. Ama arkadaşlar, bakıyoruz ki Seçim Kanunu için bir komisyon kurulduğu zaman, bütçe müzakereleri yapılırken dahi «Komisyon görevi Meclis müzakerelerine takaddüm eder» denilerek komisyon üyelerini Meclis müzakerelerine girmediler ve oradan geçirdiler ve bazı muhalefet partilerine konuşmak imkânı dahi vermediler. («Yalan» sesleri)

Yalan değil hakikat söylüyorum, komisyon başkanı buradadır. Komisyonunda bulunan arkadaşlar buradadır. (Soldan, «yalancı» sesleri)

NEVZAT ŞENER (Amasya) — Yalancı.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Neye bu komisyonlarda çalışmıyorsun? Yalancı sensin.

BAŞKAN — Rica ederim arkadaşlarım karşılıklı konuşmayınız. Sayın Koçak siz de cevap vermeyiniz efendim.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Efendim müdahale ediyorlar... Siz müdahale etmiyorsunuz.

BAŞKAN — Efendim, bana sıra bırakmıyorsunuz ki... Lütfen cevap vermeden konuşunuz, rica ederim.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Ankara) — Söz istiyorum.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Arkadaşlarım, eğer Avrupa'ya seyahat için üye seçilmesi gerekirse, böyle bir iş için komisyon kurulacak olsa çoğunluk partisine mensup arkadaşlarımızın hepsi gelirler, hiç kaçırmazlar. Ama bir iktidar partisi mensubunun suiistimalini tahkik için tahkikat komisyonu kurulacak olsa, komisyon toplanamaz. Onun için arkadaşlarımız biz halkın haklarını aramak istiyoruz.

BAŞKAN — Sayın Koçak... (Soldan, gürültüler)

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Asıl hem komisyonlarda hem de Mecliste. Onun için...

BAŞKAN — Sayın Koçak rica ederim. Arkadaşlar yerinizden bağırmayınız. Müsaade edin, beni bırakıyorsunuz, kendiniz müdahale ediyorsunuz, karşılıklı konuşmak suretiyle. Buna mâni olacağım. (Soldan «Böyle konuşulur mu?» sesleri)

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Emredersiniz. (Soldan, «Emredecek zaman gelecek çok çekeceksiniz» sesleri)

Biz de çekeriz gerekirse.

BAŞKAN — Sayın Koçak...

EKREM DİKMEN (Trabzon Milletvekili) — Ne zaman Riyasete otursanız böyle oluyor. Parlâmentonun haysiyetini koruyamıyorsunuz.

BAŞKAN — Bu ithamı kendine söyle sen.

T.İ.P. ADINA YUNUS KOÇAK (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, işte İçtüzüğe göre çalışmamış olan bu komisyonların mefsubu sayılması, dağıtılması ve yeni komisyonların ku-

rulması gerekir. Eğer gerçekten bu Parlâmentoda halkın haklarını aramak gerekirse, bu Parlâmentoda iş çıkarmak gerekirse, bunun başka yolu yok. Onun için biz Reşat Özarda'nın teklifine bu düşünce ile müspet oy verdik. Bizim için, parti grupumuz için, tahmin ederim inanmak isterim, bütün Parlâmento üyeleri için asıl amaç bu Parlâmentonun halka faydalı olmasıdır. Ama bu halka faydalı olmak için şimdiye kadar iktidar partisinin hiçbir olumlu icraatı görülmemiştir. Geçime taallük eden bir şey yok, ama Seçim ve Af kanunu komisyonlardan ekspres süratiyle geçirildi, o komisyonlar gayet iyi çalıştılar. Fakat bu tahkikat komisyonları çalıştırılmıyor. Burada yatan sebebi bulmak ve bu sebebi söylemek lâzımdır.

Biz temenni ederiz ki, bu komisyonlarda görev almış olan arkadaşların çoğunluğu iktidar partisine mensubolduklarına ve bu komisyonlar çalışmamaktan mütevellit bir şaibe ve şüphe altında bulunduğuna göre, iktidar partisinin yöneticileri iktidarlarını kullanarak kendi grupları mensuplarını bu komisyonlarda çalıştırmalı ve iktidar partisini bu şekil şaibe ve şüphelerden ibra etmek yolunu bulmalıdırlar. Niçin kızıyor A. P. li arkadaşlarımız? Çalışsınlar, iş yapsınlar, sonucunu buraya getirsinler. biz de kendilerini alkışhyalım. Ama çalışmazlar, komisyonlarda çalışmak istemezler de kendi istedikleri komisyonlarda gayet iyi çalışsırlarsa bu komisyonlardan iş çıkaramazlar O zaman elbette herkesin böyle düşünmeye ve iktidar partisinin çoğunluğunun kötü niyetine hükmetmeye hakkı olur. Kendileri bize bu imkânı versinler, bu sözleri biz söylemiyim. O zaman kendilerinin iyiniyetleri ortaya çıkar. Ama bugün iktidar partisi bu komisyonların çalışmaması yüzünden şaibe altındadır, suiistimalleri himaye eder durumdadır.

Şu da var arkadaşlar: Burada bulunan arkadaşlarımızın Adalet Komisyonunda çalışan mensupları gayet iyi bilirler, Af Kanunu bahis konusu olduğu zaman iktidar partisine mensup Adalet Komisyonu üyeleri bir blok halinde çalıştılar ve muhalefetten gelen her teklifi reddettiler ve istedikleri teklifi getirdiler. İster istemez akla şu geliyor: «Bu komisyonları çalıştırmıyorlar, tahkikat ve muhakeme safhasına getirmiyorlar, işler karanlıkta kalıyor, bir af kanunu ile Adalet Partisi bunların

üzerine sünger çekmek istiyor» düşüncesi hâkim olmaktadır. Eğer iktidar partisi bu şüphelerden kurtulmak istiyorsa bu komisyonların dağıtılmasına ve yeniden seçim yapılmasına razı olmalıdır.

Bir af tasarısı varken, geçmiş suiistimaller varken bunlara dair ortada şaibeler mevcutken bu komisyonların çalışmamasının başka türlü yorumlanmasına imkân yoktur. Onun için arkadaşlar, bağırıp çağırarak, şöyle yaparız, böyle yaparız demekle hiçbir şeyden kurtulamazsınız. (Soldan: «Ooo» sesleri)

Biz hiç kimseyi peşinen itham etmek istemeyiz. Ama birtakım tahkikat komisyonları kurulmuş ve bu tahkikat komisyonları çalışmamışlar. Meselâ Ben bir Karma Komisyonun üyesiyim. Su Ürünleri Karma Komisyonunda, bir defa toplanmak nasibolmadı arkadaşlar. Başkanını, kâtibini seçtik kimse gelmedi. Bu komisyonlar da böyle olmuş. Ama arkadaşlar, demin misalini verdim, Seçim Komisyonu ekspres süratiyle çalıştı, gece yarılarna kadar çalıştı. Eğer iktidar partisinin bütün davası Seçim Kanunu geçirtmek ve muhalefeti tasfiye etmekten ibaretse ve bu suiistimalleri karanlıkta bırakmak ise o zaman bütün iyi niyetli insanlar iktidar partisinin karşısında olmalıdır ve olacaklardır. (Soldan «sen neye gelmedin?» sesi) Ben Meclise de geldim, komisyona da geldim.

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmayınız efendim, rica ediyorum.

T. İ. P. GRUPU ADINA YUNUS KOÇAK (Devamla) — Ne zaman bu Parlâmentonun iyi niyetli işler yapması gerektiği kanaatinde oldumsa, ne zaman bu Parlâmentodan faydalı bir karar çıkması için karınca karınca bir yardımımız bahis konusu olduysa biz parti olarak, grup olarak, iki niyetli insanlar olarak vazifeye koştuk. (A. P. sıralarından gürültüler) Ve bütün iyi niyetli insanların hangi partiden olursa olsun, başarıya ulaşmasını isteriz. Ama şu komisyonların işlememesi iktidar partisinden iyi niyetli kararlarının bir kalemde silinmesine kâfidir. Onun için Hükümet, iktidar partisi yöneticilerinin bu komisyonları çalıştıracak ve bu komisyonları bir neticeye ulaştırarak şekilde hareket etmesi ve ona göre parti disiplinini kullanması ve komisyon mensuplarına bu gibi dos-

yaların biran evvel aydınlığa kavuşturulması için gerekli direktiflerin verilmesi ve iş başına yollanmaları lâzımdır. Çünkü iktidar partisi mensupları iktidar partisinin menfaati mevzubahs olduğu komisyonlarda gayet büyük dikkat, ciddiyet ve feragatle çalışmaktadırlar. Ama suiistimal meseleleri mevzubahs olduğu zaman iktidar partisi üyeleri ortada gözükmemektedirler ve komisyonlar da toplanamamaktadır.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak)
— Yalan söylemesene!...

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Söylediklerimin hepsi doğrudur. İcraatınız meydandadır, sözleriniz meydandadır, mihenginiz halkın şuuru, iz'anı, idrakidir.

BAŞKAN — Sayın Koçak, böyle devam ederseniz sözlerinizi kesmek zorunda kalırım. Lütfen konu dışına çıkmayın efendim. Çok rica ediyorum.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Sayın Başkan daima bize müdahale eder. Halbuki bizim konuşmak hakkımızdır. Biz söz aldık kürsüye çıktık. Bize mütemadiyen müdahale ederler, bizi cevap vermek mecburiyetinde bırakırlar. Biz ceza verirler. Ama şimdiye kadar müdahale edenlere ceza verildiğini görmedik.

BAŞKAN — Vallâhi Bendeniz her iki tarafta da lâzımgelen muameleyi yapıyorum. Ama siz mütemadiyen böyle allerji yaratacak şekilde konuşursanız ben ne yapayım?

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Ne allerjisi. Yaptıklarımı söylüyoruz.

BAŞKAN — Efendim, rica ederim siz Meclisin toplanmasından bahsediyorsunuz. Biz komisyon üzerinde konuşuyoruz, siz Meclis üzerinde konuşuyorsunuz. Bu mümkün mü?

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Bunlar birbirine bağh... Seçim Kanunu konusunu müzakere bahis mevzuu olduğu zaman...

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Onlar ona bağh, sen de Kosigin'e bağhısın.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Efendim, biz hiç kimseye bağh değiliz, ama şuna buna bağh olanların da maskelerini burada düşüreceğiz.

BAŞKAN — Rica ediyorum karşılıklı konuşuyorsunuz. Lütfen siz müdahale etmeyiniz Siz de lütfen karşılıklı konuşmaya meydan ve-

recek tarzda konuşmayınız. Bu şekilde sözlerinize devam etmenize imkân yoktur. Lütfen bu hususu nazarı dikkate alın ve ona göre hareket edin arkadaşlar.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Onun için muhterem arkadaşlarım, bu komisyonların çalışması Adalet Partisinin, iktidar partisinin bu komisyonların çalışmasını istemesine bağhıdır.

BAŞKAN — Şimdi Sayın Koçak şu konuştuğunuzu belki beş defadır ki, tekrar ediyorsunuz.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Efendim cümleyi bağhıyamıyoruz. Müsaade edin de bağhıyayım.

BAŞKAN — Bağhıyın da kurtulanım Beyfendi. Aynı şeyleri tekrar ediyorsunuz.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Peki efendim sözlerimi bağhıyorum.

BAŞKAN — Lütfen bağhlayın efendim.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Arkadaşlar, daima doğruya, iyiye, güzele bağhlamak lâzım. Doğruya, iyiye, güzele bağhlamanın yolu da tahkikattan kaçınmamaktadır ve hakikatleri, suiistimal dosyaları varsa onları, apaçık ortaya çıkarmak ve suiistimal yapmış olanları mahkemelerin mahkûmiyetine, halkın hükmünün mahkûmiyetine mâruz bırakmaktır. Bundan kaçınıldığını akla getirecek hareket mevzuubahsorsa elbette ki biz muhalefet olarak görevimizi yapmak ve bu halkın hakkını aramak mecburiyetinden kalırız ve bunları da söyleriz. («Hangi suiistimalden bahsediyorsun?» sesleri)

Biz ne suiistimal yapanlara bağhıyız, ne onları himaye ediyoruz,

BAŞKAN — Lütfen susunuz efendim. Karşılıklı konuşmayınız arkadaşlarım. Sayın Hatip sözünüzü bağhlayınız, yoksa kesmek mecburiyetinde kaheğim. Buyurunuz.

YUNUS KOÇAK (Devamla) — Onun için arkadaşlar hiç kimseye bağh olmamak lâzımdır. Doğruya, iyiye bağh olmak lâzımdır. Doğruya, iyiye bağh olmanın yolu da gerçekleri apaçık ortaya çıkarmaktır. Af kanunlarının, seçim kanunlarının sahte perdesi arkasına sığınmamaktır.

Hepinizi saygı ile selâmlarım. (T. İ. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Ataöv.

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, görüş-

mesini yaptığımız konu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçmiş olduğu komisyonlardan iki tanesinin toplanamamak suretiyle görevini yapamaması karşısında T. B. M. M. ne gibi bir davranışa girmelidir bunun kararı verilecektir. Fakat huzuruza gelen arkadaşlar Seçim Kanunundan, Af Kanunundan, suiistimallerden bahsediyorlar ve bunları bir iktidara malediyorlar.

Geçen sene yapılan Birleşik Toplantı İhtüzü-ğünde bir hata yapmışız. Bu vesile ile bu hatayı da görmüş bulunuyoruz. Şimdi nispi sistemi savunan ve o suretle kurulan Meclislerde çalışmanın nasıl zorlaştığımızın bir delili önümüze gelmiş bulunuyor. Niçin Birleşik Toplantıda T. B. M. M. nin partilerin işgal ettiği koltuklar nisbetinde komisyonlarda temsil edilme hakkı tanınmamıştır İhtüzükte? Neden üç tanesi muhalefete, üç tanesi iktidara verilmiştir. İşte hata burada. Şayet İhtüzük yapılırken Parlâmentonun oranları nisbetinde komisyonlar teşekkül etse idi - Senato ve Millet Meclisinde olduğu gibi - o zaman bu çıkmazların içersinde kalmıyacaktık.

Şimdi İhtüzük yapılmış, üçünü muhalefete vermişiz, üçünü iktidara vermişiz. Neden iktidarı suçlu buluyorsunuz bu komisyonun toplanamamasında? Eğer tahkikatların yapılmasında bir neticeye varılamadığımızı kabul ediyorsak muhalefetten üç kişi gelmiş, iktidara mensubolan üç arkadaş gelmemiş mi? Yoklamalar burada, Riyaset 15 defa yazı yazmış fakat gelen olmamış.

BAŞKAN — Sayın Ataöv'den bir ricada bulunacağım, acaba mümkün mü? Bakınız şimdi siz de aynı konuyu taşıyorsunuz. Âdetâ bir Seçim Kanununun nispi usulle olup olmaması hakkındaki mütalâayı beyan ediyorsunuz. Müsaade buyurun, burada hatalı gördüğünüz hatibin konuşmasına cevap şeklinde konuşuyorsunuz, böyle şeyler karşılıklı cevap vermek suretiyle değil, komisyonun teşekkül edememesinin sebeplerini ve bunun çaresinin ne olduğunu söyleyiniz. Konu dışına çıkmamanızı çok rica ederim. Çünkü aynı şekilde aynı fasit dairenin içinde yuvarlanacağız.

NAHİT MENTEŞE (Aydın Milletvekili) — Sadedin içindedir. Diğer konuşanlar sadedin içinde degillerdir.

BAŞKAN — Yerinize oturunuz rica ederim. Yerinize oturunuz diyorum. («Taraf tutuyor-

sun» sesleri) Ben iki tarafa da hülûskârlıkla muamele ediyorum. (Gürültüler) Buyurun yerimi terk edeyim de siz idare ediniz. («Çok iyi olur» sesleri) Zatiâlinizin söylemesiyle olmaz. Benim gönlümle de değil, Meclisin verdiği oylarla olur. Oturunuz yerinize, yerinizden öyle konuşmayınız. Rica ediyorum, fuzuli işgal ediyorsunuz. Rica ederim oturunuz! Yoksa İhtüzük gereğine lâzımgelen muameleyi tatbik ederim.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Sayın Başkanım ikazımıza teşekkür ederim. Şu zamana kadar gündemin ve konunun dışında konuşan arkadaşlarımızı ikaz ede ede yorulduğunuz için tahmin ediyorum ki beni de aynı şekilde konuşuyor sanıyorsunuz.

İstirham ediyorum; ben ne diyorum bakınız: Parlâmentoyu teşkil eden komisyonlar eğer şöyle olsalardı bu duruma düşmezdik. Onun bu volu da vardır derken tamamen takririn üzerinde, komisyon üyelerinin teşekkül tarzı içerisindeyim. Riyasetin dâvetlerinden bahsettim. Hangi gündemin dışındayım, hangi takririn dışındayım, anlıyamıyorum. Geliyorum, iktidar olarak bizi Türk milletinin huzurunda suiistimâlleri kapatmakla suçlayan; gerçek bir suçlu-yu teşhir etme sırası gelmedi Sayın Başkanım. O zaman söylersem benim sözümü demek ki, tamamen keseceksiniz. Muhterem Riyasetin bir tarafı tamamıyla töhmet altında bırakarak diğer tarafın savunmasını yapması..

BAŞKAN — Sayın Ataöv, kesip kesmiyeceğim hakkında henüz bir karar vermedim. Yalnız sizden rica ediyorum, mümkün olduğunuz kadar konu içinde kalınız, karşılıklı konuşmayınız. Lütfen konu dâhilinde konuşun.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Konu dışına asla çıkmıyacağım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim. Çıkmamanız ricasında bulunuyorum.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Çıkmıyacağım. Ancak burada konuşan arkadaşımız bizi suiistimâlleri kapatmak için komisyonu çalıştırmamakla itham ettiği için bu grupun bir mensubu olarak, bilhassa bu kürsüden yemin etmiş bir insan olarak onun ithamlarına karşı ve burada oy ticareti için konuşmadığımı beyan edeceğim. Mensubu olduğum iktidar içinde eğer bir suçlu varsa bu suçlunun biran evvel ya beraatine, ya da zimmitle tecziyesini istiye-

ceğim. Benim mensubtu olduğum grupun Riyasetini meydana getirdiği, Başkan ve sözcülerini meydana getirdiği komisyonlardan geçmiştir önümüzde. Gündemin birinci maddesi hali hazır Ticaret Bakanı olan arkadaşımız hakkındaki bir tahkikat istemiştir. O zaman benim grupuma mensubolan insanlar, Başkan olmuşlar, sözcü olmuşlar, huzurunuzda takrirleri okumuştur. Demek ki, grupuma mensubolanlar suiistimalleri kapatmak değil, bizatihi suiistimalleri ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. 27 Mayıstan evvelki suçlu olduğu iddia edilen bakanlar için ikinci ve üçüncü maddelerde komisyonlar teşekkül etmiş ve vazifesini yapmış huzuruza gelmiştir. O zaman da benim grupum eğer suiistimalleri ve geçmiş iktidarların günahlarını kapatacak olsa idi o komisyonlarda da çalışmaz ve huzuruza bu komisyonlar gibi gelirdi.

Aziz arkadaşlarım, iddiaları serd ederken karşımızdaki insanların da en az kendimiz kadar namuslu olduğunu kabul etmek zorundayız.

Türk Milleti bizi buraya göndermiştir. Kendi yaşayışlarıyla, kendi içtimai durumlarıyla, kendi zihniyetleriyle kabili telif olmıyan fakir halkı istismar etsin diye göndermemiştir. Bura onun bunun suiistimallerini örterek dağıcığna rey atsm diye göndermemiştir. Suiistimalin bizatihi içerisinde olan Türk Milletinin müsamahasını suiistimal eden bu gibi sahte ve dalavereci kimselerin büyük gruplara ve Türk Milletine hakaret etmesine müsaade etmemek için sizi buraya göndermiştir aziz arkadaşlarım. (T. İ. P. sıralarından «sen onu grupuna söyle» sesleri)

ÇETİN ALTAN (İstanbul) — Onu git Hariciye Vekiline söyle. Altı dosyası var.

BAŞKAN — Çok rica ederim, yerinizden müdahale etmeyin.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Aziz arkadaşlarım, komisyonlara gelmemiş olan arkadaşlarımı...

ÇETİN ALTAN (İstanbul) — 88 tane sanığımız var be.

BAŞKAN — Sayın Çetin Altan; rica ederim.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Hangi grup mensubolursa olsun hepsini hatalı buluyorum. Komisyona seçilip bu vazifeyi Büyük Mec-

listen almış olanların işin icabını yapmaları lâzımdır, zaruridir. Bu itibarla kendilerini vicdanlarının mahkûm edeceği kanaatindeyim. Komisyonlarda vazife görmeden orada hâlâ oturan arkadaşlarımız varsa, bunları büyük Meclisin kararı ile değil, kendi imzaları ile istifaya davet ediyorum. Büyük Meclis onlar istifa ettikten sonra meseleye el koymak suretiyle, İçtüzüğün dışına çıkmadan hakkını kullanacaktır. Ama hem vazife yapma, hem de ondan sonra burada Meclisin huzurunda haklı olduğunu iddia et, böyle bir şey yok. Peki; vazifesini iktidar grupuna mensup milletvekilleri yapmadıysa muhalefete mensup sevgili üç arkadaşım niçin istifa etmemiştir? İstifa etmek suretiyle neden bu komisyonu muallel hale getirmemişlerdir, neden huzuruza gelmemişlerdir? Demek ki, onlar da aslında belki hüsnüniyet içinde... Ama komisyonların çalışma tarzı böyle cezai müeyyidesi yok, Riyasetin yapabileceği bir şey yok, yapamamış nitekim.

Sevgili arkadaşlarım, ben bir Komisyonun başkanayım, Ulaştırma Komisyonunun Başkanayım. Ulaştırma Komisyonu içinde muhalefete mensubolan çok kıymetli arkadaşlarım var. Sorarım kendilerine Komisyonumuzda bir tek dosya yoktur, gelen dosya üç günden fazla beklemez, toplar ve sevk ederiz. Bununla da iftihar ederiz. Biz böyle çalışan Komisyonlara da sahibiz. Ama bu gerçekleri bir tarafa bırakıp, ağzına yalnız suiistimal sakızını alıp, şerefli insanlara leke süren lekelilerle mücadele etmek de Büyük Meclisin vazifesidir. (Soldan alkışlar.) Ama burada bağıracaksın, iktidar vazifesini yapmadı diyeceksin, suiistimali vardır diyeceksin, getireceksin meseleyi, söyleyeceksin... Ondan sonra ben iddia ettim, ben meselenin temelini konuşmak için bu lâfı ettim diyeceksin.

Suiistimal iddialarını dahi ispat edemeyeceksin. Ondan sonra da kalkacaksın, bu kürsüde tutup, efendim iktidar çalışmıyor diyeceksin, iktidar bu Meclisi çalıştırmıyor diyeceksin. Nasıl dilin varır sevgili arkadaşım buna. Bütçeden sonra geceli gündüzlü bu sıralarda oturup günde üç defa yoklama yaptırmak suretiyle 24.00 lere kadar 226 yı tutacağım diye evdeki çocuklarımızın dahi nerede olduğunun meçhul olduğu bir anda siz evlerinizde sıcak yataklarınızda yatıyordunuz. Biz bu parlâmento böyle çalıştırmak için mücadele ettik. Sı-

ralara gelmiyorsunuz, salonlara gelmiyorsunuz, çıkıp bu milletin huzurunda millete bizi şikâyet ediyorsunuz. Kimi? Meclise gelenleri. Kimi? Meselelerin üzerinde olanları. Ama, sizi korkutan gözünüzde ve gönülünüzde umacı haline gelmiş olan bir seçim kanununa, demir parmaklıklar gerisinde ıstırap içinde bekliyen insanların af beklediği zaman onlara şefaaf verecek af kanununu çıkarmayıp üstelik bunları bir istismar konusu yapıyorsunuz. Dün bu kürsüye çıkıp Bekçiler Kanununun aleyhinde konuşan siz değil miydiniz? Anayasaya rağmen, «89 nu madde vardır, bunların konuşulmamasıdır» diye o 15 binleri, o 20 binleri açlığa mahkûm etmek isteyenler sizler değil misiniz? (T. İ. P. sıralarından gürültüler).. Onları kurtarmak isteyen, Meclisi çalıştırmak isteyen insanlara nasıl bunu söyleyebilirsiniz?

BAŞKAN — Çok rica ederim yerinizden bağırmayınız. Bağırarak neyi halleder? Sayın Kararı rica ederim, size oturun diyorum. Fazla müdahale ediyorsunuz efendim. Siz konuştuğunuz zaman da onlar mukabele ettiler. Böyle şey mi olur canım?

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Sevgili arkadaşlarım, şimdi istirham ediyorum, komisyon çalışmıyor derken Anayasa Komisyonu gibi en önemli ve Meclisin dayanağı olan bir Komisyona grunuza mensubolan arkadaş kaç defa gitmiştir hesabını verebilir misiniz?

ÇETİN ALTAN (İstanbul Milletvekili) — Gayet iyi veririm ne kadar gittiğinin hesabını. Oradadır arkadaşlarımız.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, mesele şudur :

Bu komisyon Yüce Meclisin huzurunda şu görüşmelerle gereği kadar ikaz edilmiştir. Arkadaşlarımızın kötü niyetle bu işe devam etmesine kaani değilim. Bir ihmalin neticesidir. Bu ihmalin şu görüşmelerden sonra daha büyük cezası olamaz. Görüşmelerle Meclis kürsüsünden bu arkadaşlarımız gerekli şekilde ikaz edilmiş bulunuyorlar. Kendilerine Yüksek Riyasetin derhal son tebligatını yapmasını ve İçtüzüğü tatbik etmesini istiyorum. Komisyonların bu şekilde çalışmaması üzerinde durulması suretiyle de İçtüzükte bir tadilatın zaruri olduğu kanısındayım.

Bu şekildeki hareketleri İçtüzüğün imkân-sızlıkları ve bütün partilere mensup, gruplara mensup arkadaşlarımızın ihmallerini alıp da yalnız ve yalnız mevzu ile alakası bulunmayan bir konuda iktidara mal etmek bir nevi muhafet psikoza içerisinde kendi kendisini mahkûm etmek demektir. Ben arkadaşlarımızın bir suistimal mevzuu ortada bulunmadığına göre bir hırsızlık dosyası olmadığına göre - ki, bunları bırakınız bunlar da olabilir - o zaman kendi arkadaşlarını tutup da iddiayı ortaya koyanları Riyaset Divanı'nın davetine icabettirerek iktidara mensubolanların gelmediğini tevsik ettirdikten sonra Yüce Meclisin huzuruna gelerek açık alımla konuşmaya davet ederim. Eğer böyle yapılmıyorsa o zaman iktidar ve iktidara mensubolanlara, iktidara oy verenlere iftira etmek ve onlara hakaret etmekten başka birşey ifade etmez. Ama aslında bir lâf, sadır olduğu şahsın durumuna göre değerlendirilir. Bu bakımdan eğer bu lâflar dışarda edilmiş olsa cevap vermek lüzumunu görmem, fakat Meclis kürsüsünden edilen her lâfın mukabil cevabı vardır. Biz iktidar mensupları alınımız açık ve vicdanlarımıza karşı hesap vermiş insanlarız. Hiçbir şekilde kuru palavralara aldanacak ve yolumuzdan dönecek insanlar değiliz. Çünkü evvelâ bu kürsüde ettiğimiz yemine sadıkız, sonra milletimize ve memleketimize olan bağlılığımıza, inançlarımıza güveniyoruz. Sonra iftiharla ve şerefle hatalarını düzeltebileceğimiz, hizmetleriyle şeref duyduğumuz Hükümetimizi böyle basit lâflarla küçültecek insanlar değiliz.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Nevzat Şener.

NEVZAT ŞENER (Amasya Milletvekili) — Çok muhterem arkadaşlarım, Anayasanın ve Meclis İçtüzüğünün kendilerine tahmil ettiği vazifeleri ifadan ısrarla kaçan insanların burada gelipten haktan, hakikatten bahsetmelerini hakikaten hayretle karşıladım.

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — İçerde kaç kişi var Adalet Partisinden?

BAŞKAN — Sayın Kararı o size mevdu bir iş değil. Oturunuz yerinize.

NEVZAT ŞENER (Devamla) — Benden evvel konuşan arkadaşım Sayın Ataöv'ün biraz ev-

vel izah ettiği gibi, gece saat onikilerde, birlerde bu Mecliste ekseriyeti sağlamamak için her türlü gayreti sarf eden, Meclis kapılarından, kapı aralıklarından bu Meclisi seyredip, aman ekseriyet olmasın, şu Meclis toplanmasın diye gayret eden insanların gelip burada hak ve hukuku müdafaa etmeleri samimiyetsizliğin en bariz delilidir. (T. İ. P. sıralarından, «Siz niye toplanmadınız?» sesleri.)

Muhterem arkadaşlarım, günlere burada 226 yı, 230 u biz topladık. Niye toplanmadınız diyor da ona cevap veriyorum. Bu Mecliste her milletvekilinin muhtelif vazifeleri var, hastası var, hasta olan milletvekilleri var. Sedyelerle buraya hasta getirdik. Çoluğunu çocuğunu hastanede bırakıp buraya rey vermeye gelenler oldu, ekseriyeti temin etmeye gelenler oldu. Ama sizler Anayasanın size bizzat yüklediği vazifeden daima kaçtınız. (T. İ. P. sıralarından gürültüler.)

BAŞKAN — Bağırmayın, bağırmaya devam edecek misiniz efendim?

NEVZAT ŞENER (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım, bu Mecliste, bu kürsüde her söz söylenir, suiistimalden de bahsedilir. Ama bu milletin bildiği bir suiistimal varsa o da bu kürsüyü suiistimal edenlerin kimler olduğunu bu millet öğrenmiştir, boşuna gayret sarf etmeyiniz. İstediginiz kadar konuşunuz, millet sizin hakkınızdaki kararını vermiştir. Bunun değiştiremeyeceksiniz.

1965 yılında seçim oldu. Milletin nazarında küçüldünüz. Adedleriniz azalarak buraya geldiniz. Şimdi de Mecliste yok oldunuz. Meclise iştirak etmemekle yok oluyorsunuz, olacaksınız.

BAŞKAN — Sayın Şener, lütfen sadet dışına çıkmayınız.

NEVZAT ŞENER (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım, muhterem Başkanım, bunlara hakikaten temas etmemek lâzım. Bunun konu dışı olduğunu ben de takdir ediyorum, idrak ediyorum, haklısınız. Ama söylenen sözlere de cevap vermek herhalde bizim hakkımız olursa gerek.

Muhterem arkadaşlarım, biraz evvel konuşan İşçi Partili arkadaş bütün kabahati iktidar partisine ve Hükümete yükledi. Şunu her şeyden evvel kabul etmek lâzım ki, komisyon-

lar Hükümete niyabeten değil, iktidar partisine niyabeten değil, bizzat Yüce Meclise niyabeten vazife görürler. Komisyonlar hiçbir yerden vazife, hiçbir yerden emir almazlar. Ama kendilerini daima başkalarından emir alır halde görenler tabii ki bu şekilde konuşacaklardır. Onun için bunu tabii karşılıyorum. (Soldan «bravo» sesleri.)

Bu Mecliste bulunan arkadaşlarımız da çok iyi hatırlıyacaktırlar, Seçim kanunu konuşmaları yapıldı. Yunus Koçak Seçim kanunu konuşmalarında Geçici Komisyonunda söz verildiğini, alelacele geçirildiğini söyledi. Yalan olduğunu yerimden de ifade ettim. Seçim hakkındaki konuşmaları, Halk Partili arkadaşlar burada, işte Orhan Birgit şahit, tam onbir saat Geçici Komisyonunda, evet saatle ifade ediyorum, onbir saat en geniş müsamaha ölçüsü içinde tümü üzerinde görüşmeler yapıldı ve bu arada Yunus Koçak da muhtelif vesilelerle söz aldı, fikrini muhtelif defalar ifade etti. Ama buraya, kürsüye çıkar, «Söz hakkı verilmedi» der. Bu doğrudan doğruya yalandır.

KEMAL NEBİOĞLU (Tekidağ Milletvekili) — Zabıtlarda var.

NEVZAT ŞENER (Devamla) — Zabıtları yarın alırsınız, okursunuz.

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmalıym efendim, çok rica ederim.

NEVZAT ŞENER (Devamla) — Gelir bu kürsüde, ben konuşmadım, ama benim konuştuğum ifade edildi, dersiniz. (Gürültüler.)

BAŞKAN — Rica ederim karşılıklı konuşmayın efendim. Hatipler Yüce Meclise karşı konuşur. Şahsa karşı hitabetmeyin lütfen.

NEVZAT ŞENER (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, gelelim bu sunuş mevzuuna. Bunun muhtelif psikolojik tesirleri var. Bunun üzerinde bilhassa durmak lâzım.

Mecliste bugün artık, Meclis araştırması istemek, gensoru vermek, genel görüşme istemek her milletvekilinin, her senatörün hakkı. Anayasa bunu herkese tanımış. Ama her şeyde spekülasyona gitmemek lâzım. Parada spekülasyona gidilir, paranın değeri düşer. Bunda da spekülasyona gidersek, bunun da değerini düşürürüz. Nitekim değeri düşmüştür bu müesseselerin. Elimizle kurduğumuz bu müesseseleri yine kendi elimizle yıkıyoruz. (C. H. P. sıralarından

«enflasyon» sesleri.) Evet, enflasyon, teşekkür ederim ikazınıza, haklısınız, sürçü lisan oldu.

Onun için Meclis komisyonlarının toplanmamasındaki güçlüğü rağmen nasıl olsa diyorlar, toplanacak da ne olacak? Artık o kadar çoğaldı ki, herkese gına getirdi, her mevzuda araştırma, gensoru. Nasıl olsa bunların ehemmiyeti yok, basit. Belki bu nevi tesirler...

BAŞKAN — Sayın Şener, lütfen gensorularla meşgul olmayalım, komisyonun teşekkürü yahut ademi teşekkürü hakkında konuşunuz.

NEVZAT ŞENER (Devamla) — Bu gibi psikolojik tesirler komisyon üyeleri üzerinde tesir icra etmektedir. Ama buna rağmen bu arkadaşlarımızın toplanıp biran evvel kendilerine verilen vazifeyi intacetmeleri ve bir rapor halinde Yüksek Meclise sunmaları vazifeleri icabıdır. («Gelmiyorlar» sesleri.) Gelmiyorsunuz, gelmiyorlar.

MUSTAFA AKALIN (Afyon Karahisar Milletvekili) — Ben geliyorum.

NEVZAT ŞENER (Devamla) — Gelmiyorlar ne demek arkadaşlarım? Kim gelmiyor? Burada bir ekseriyet bahis mevzuu değildir. İktidar partisi bu komisyonda ekseriyette olsa haklısınız... Ekseriyet müsavi, üç, üç. Siz niye toplanmıyorsunuz? Nitekim arkadaşlarımız gelmiyor. Bazan sizden, bazan bizden gelmiyorlar.

Şimdi Başkanlık Divanından istirahat ediyorum, bütün bunlara rağmen son bir defa daha komisyonları ikaz etsinler. Bir bakımdan, vazifelerini ifa edemediklerinden münfesiş sayılmaları da icabedebilir. Vazifelerini ifa edememişlerdir. Fakat, İktüzükte bu da münakaşa götürür. Çünkü münfesiş olabilmek için, İktüzüğün 45 nci maddesine göre, dört toplantıya üstüste gelmek lâzımdır. Bunun için de davet edilmek lâzım. Davet edilmemiş, komisyon başkanı gelmemiş, sözcü gelmemiş, vazifesini yapmamış. Şimdi yeni bir komisyon seçsek, meseleyi biran evvel neticelendirmek isterken, uzatmış oluruz. Bu bakımdan Başkanlık Divanı bu meselenin üzerinde biraz daha ısrarla dursun ve bu komisyonların toplanmasını temin etsin. Hürmetlerimi sunarım. (A. P. sıralarından, alkışlar.)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, şimdiye kadar sekiz arkadaşımız bu konu üzerinde

konusmuştur. Kifayet önergeleri gelmiştir. Kifayet önergelerini okutuyorum efendim.

MUSTAFA AKALIN (Afyon Karahisar Milletvekili) — Sayın Reis, devam cetvellerinin okutulmasını istirham ediyorum. (C. H. P. sıralarından, «Bravo» sesleri.)

BAŞKAN — Başka bir celsede mümkün. Şimdi yanımızda olmadığına göre nasıl okutalım efendim.

Sayın Başkanlığa

Konu aydınlanmıştır. Yeterliğine karar verilmesini arz ve talebederim.

Aydın Milletvekili
Nahit Mentеше

Sayın Başkanlığa

Durum aydınlanmıştır. Kifayetin oya sunulmasını saygı ile rica ederim.

Yozgat Milletvekili
Turgut Nizamoglu

Sayın Başkanlığa

Görüşmelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

Antalya Milletvekili
Ahmet Torgay

BAŞKAN — Üç önergenin üçü de kifayeti teklif ediyorlar. Üçünü birden oylayacağım. Kifayeti kabul eden arkadaşlar lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Kifayet kabul edilmiştir.

Önergeler var, okutuyorum efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Eski bakanlardan Celâl Yardımcı v. s. hakkında 19 . 1 . 1966 tarihli ikinci birleşimde kurulması kabul edilen ve 25 . 3 . 1966 tarihinde görev süresi uzatılan 3 Numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonu üyeleri, aradan geçen üç ay içinde yapılan pek çok davete icabet etmemişler ve vazife taksimi de yapmamışlardır.

Müşterek Toplantı İktüzüğünün 5 nci maddesi delâletiyle T. B. M. M. Dahili Nizamnamesinin 45 nci maddesi uyarınca bu komisyon üyelerinin istifa etmiş sayılmalarını ve bugünden başlanılmak üzere yedi gün içinde yeni bir T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun seçilmesini arz ve teklif ederim.

Aydın Milletvekili
Reşat Özarda

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Konya Milletvekili Faruk Önder'in Hükümet Başkanı hakkında Meclis Soruşturması istiyen tavrı üzerine 11 . 2 . 1966 tarihli birleşimde kurulan 7 Numaralı Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresi 25 . 3 . 1966 tarihine uzatıldığı halde bugüne kadar yapılan pek çok davete icabet edilmemiş ve vazife taksimi de yapılmamıştır.

Müşterek Toplantı İçtüzüğü'nün 5 nci maddesi delâletiyle T. B. M. M. Dahili Nizamnamesinin 45 nci maddesi uyarınca bu komisyon üyelerinin istifa etmiş sayılmalarını ve bugünden başlamak üzere yedi gün içinde yeni T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun seçilmesini arz ve teklif ederim.

Aydın Milletvekili
Reşat Özarda

Yüksek Başkanlığa

Başkanlık Divanını seçmiyen Soruşturma Hazırlık Komisyonunun bu seçimi yapabilmesi için Meclis Başkanının belli bir tarih tesbitini, bu tarihte üyeleri davet etmesini ve komisyon başkanlık divanı seçimi yapılmasına kadar komisyonun toplantı halinde bulunmasını - o belli edilen günde komisyon divanı seçilemezse - üyeliklerin boşalmış sayılacağını ve yeniden üye seçimine gidileceğinin oylanmasını saygiyle talebederim.

C. S. Zonguldak Üyesi
Akif Eyidoğan

BAŞKAN — Önergeleri dinlediniz. En aykırısı Reşat Özarda'nın önergeleridir. Evvelâ onu oylayacağım, kabul edilip edilmediğine göre diğer önergeleri oylayacağım.

Reşat Özarda'nın önergesini tekrar okutuyorum.

(Reşat Özarda'nın birinci önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Üç Numaralı Komisyon hakkında Reşat Özarda arkadaşımızın vermiş olduğu önergeyi kabul edenler... Etmeyenler... 55 e karşı 75 oyla kabul edilmemiştir.

İkinci önergeyi okutuyorum.

(Reşat Özarda'nın ikinci önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Reşat Özarda arkadaşımızın 7 numaralı Komisyon hakkında vermiş olduğu bu

önergeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Âkif Eyidoğan arkadaşımızın önergesini okutuyorum efendim.

(A. P. sıralarından, bu önerge okunamaz sesleri)

BAŞKAN — Okunsun bir defa efendim. Usul hakkında şayet oya konulamaz dersiniz, iddia ederseniz söz veririm önerge üzerinde anlaşırız efendim. (Okunmasın, sesleri) Önergeyi yeni okuyorum Beyefendi. Oylanmasına geçmedim ki. (Akif Eyidoğan'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Bu önerge üzerinde söz istiyen arkadaşımız var mı efendim? Yok. Olmadığına göre oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim. («Hal çaresi ne?» sesleri) Müsaade buyurun arkadaşlar, Başkanlık Divanı sunuşunda bir hal çaresi bulmak üzere Yüksek Heyetinize müracaat vâkı olmuştur. Siz böyle bir hal çaresi kabul etmedikten sonra Başkanlık Divanı bu müracaatından bir netice alamamış oluyor. Aynı şekilde kalıyor efendim.

EKREM DİKMEN (Trabzon Milletvekili) — Takririm var efendim.

ÂKİF EYİDOĞAN (Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi) — Söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Kabul edilmedi, bitti efendim, mesele halledilmiş bulunmaktadır.

ÂKİF EYİDOĞAN (Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi) — Usul hakkında söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, bir önerge daha geldi, onu okutuyorum.

Konuşmak istiyen var mı, deriz konuşma istiyen olmaz da Yüce Meclis üyeleri reddederse Başkanlık Divanı ne yapabilir Sayın Eyidoğan?

Başkanlığa

Mevzuubahis komisyonların vazifeye devamının oya arzını teklif ederim.

Trabzon Milletvekili
Ekrem Dikmen

BAŞKAN — Önerge hakkında söz istiyen var mı efendim? Buyurunuz, Sayın Bozdoğan.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Bu önergelerin kifayetini kabul etmiş Meclis. Bunu mütaakıp her gelen takrir hakkında söz veremezsiniz efendim.

NIHAT ERİM (Kocaeli Milletvekili) — İddia yeni yapıyor efendim. (Gürültüler)

BAŞKAN — Müsaade buyurunuz efendim. Yeni önergeler hakkında lâzımgeleni konuşunlar efendim. Ne kaçınıyoruz efendim? Kifayet verilmiş efendim, Meclis karar vermiştir. (Gürültüler.)

Yeni bir önerge gelmiştir. Bu yeni önerge üzerinde söz istiyor arkadaşımız. Yeni bir mevzu, bunun üzerinde hiç konuşma olmamıştır. («Takriri geri alıyor arkadaş» sesleri) Verildikten sonra mümkün değildir efendim.

EKREM DİKMEN (Trabzon Milletvekili) — Sayın Başkanım, önergeyi geri aldım.

BAŞKAN — Takrir geri alınmıştır, muamele yapılmıyacaktır.

ÂKİF EYİDOĞAN (Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi) — Usul hakkında söz istiyorum. Usul üzerinde ve Reisin tutumuna dair konuşacağım.

BAŞKAN — Usul üzerinde konuşacak ne var efendim?

AKİF EYİDOĞAN (Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi) — Bir noktayı arz edeceğim efendim...

BAŞKAN — Kifayetten sonra usul kalmaz.

AKİF EYİDOĞAN (Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Rica ederim oturun. Usul hakkında bir söz veremem. Buyurun oturun...

ÂKİF EYİDOĞAN (Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi) — Usule dair söz istiyorum Beyefendi.

BAŞKAN — Veremem efendim, başka bir mevzu yok, kifayet de kabul edilmiş.

ÂKİF EYİDOĞAN (Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi) — Meclisin faaliyetlerini abese sevk ediyorsunuz Beyefendi. Mesele mualâkta kalıyor. Mesele hakkında iki kelime konuşayım efendim.

BAŞKAN — Mümkün değil, efendim.

Müsaade buyurun efendim, gündeme devam ediyoruz.

4. — SEÇİMLER

1. — *Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat hakkında Anayasanın 90 nci ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi (9/53)*

BAŞKAN — Şimdi adaylar gelmiştir. İsimleri okutuyorum. Seçimlere geçilmiştir efendim.

ORHAN BİRGİT (İstanbul M. V.) Seçim mevzuunda söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Adayları okutuyorum :
Adaylar :

HÜSEYİN BALAN (Ankara Milletvekili) M. P.

İLYAS SEÇKİN (Ankara Milletvekili) C.H.P.

İLHAMİ ERTEM (Edirne Milletvekili) A.P.

FİKRET GÜNDOĞAN (C. S. Üyesi) C.H.P.

AHMET NUSRET TUNA (C. S. Kastamonu üyesi) A.P.

REFET RENDECI (C. S. Samsun üyesi) A.P.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Usul hakkında söz istiyorum.

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Usul hakkında söz istiyorum.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Tasnif heyetini seçiyorum efendim.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Önerge okunmadı, neye rey vereceğimi bilmiyorum Sayın Başkan... (Önergenin okunması lâzım sesleri).

BAŞKAN — Ne önergesi efendim?

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Neye rey vereceğimi bilmiyorum, nedir komisyon?.. (İstanbul Milletvekili Orhan Birgit ile Adalet Partili milletvekilleri arasında tartışmalar).

BAŞKAN — Rica ederim, karşılıklı konuşmayınız efendim, karar verilmiş, müsaade buyurun rica ederim.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Sayın Başkan, usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Usul hakkında söz mümkün değil.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Başkan, takriri okutmadan seçim yapamazsınız.

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim. Aratıyorum, bakalım önerge var mı?

AHMET ŞENER (Trabzon Milletvekili) — Sayın Başkan, önerge okunmadan nereye oy vereceğiz?

BAŞKAN — Adaylara rey vereceksiniz, önergeye değil.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Ciddiyetle telif edilemez bu Sayın Başkan.

BAŞKAN — Aratıyorum efendim, niçin bağıriyorsunuz?

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — İçtüzüğün 4 ncü maddesinin ikinci bendine tabi ise aynen şöyledir :

(Konu gündeme alındığı gün Genel Kurul bu hususta soruşturma açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmak üzere bir T.B.M.M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunu, görüşme yapmaksızın, seçer) der.

Ya buna tabi olacaksınız veyahutta...

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Böyle bir görüşme yok. Önerge okunsun. Önerge okununca kimlerin ne marifet yaptığını bileceksiniz. Komisyonunda da bunlar hasır altı ediliyor efendim. Ondan sonra...

BAŞKAN — Efendim, karşılıklı konuşmayınız.

Müsade buyurunuz efendim, esasa bakarsanız...

NAHİT MENTEŞE (Aydın Milletvekili) — Kimseyi ithama hakları yoktur.

BAŞKAN — Bir defa bizi de dinleyiniz. (Sıralar arasında karşılıklı konuşmalar). Rica ederim, biraz dinleyiniz..

Şimdi esasa bakarsanız Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu'nun hakkı vardır. Esasen bu önerge alâkahlılara, Başkanlığa tebliğ edilmiştir. Yalnız şimdi okunan madde gereğince seçimlere gitmemiz de gündeme alınmıştır. Önerge yok, ama tebliğ edilmiştir. Önerge bulunursa okutacağım. Bulunmadığı takdirde seçimlere gideceğim, onu da arz edeyim. (Gürültüler). İster iştirak edersiniz, ister etmezsiniz.

MAHMUT BOZDOĞAN (Adana Milletvekili) — Sayın Başkan, ben söz istiyorum. Türk

Milleti Meclisinin üyesi olarak Mehmet Turgut ve diğer arkadaş hakkında nasıl bir önerge verildiğine muttali olmadıktan sonra beni nasıl oy vermeye icbar edersiniz?

BAŞKAN — Komisyon müzakere edecek ve üzerinde mütalâada bulunacaktır. O zaman muttali olacaksınız efendim. Biz şimdi komisyonun teşkilini istiyoruz. Başka birşey istediğimiz yok.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) — Danıştay kararlarıyla ilgili olanlar okundu.

NAHİT MENTEŞE (Aydın Milletvekili) — Gensoru değil genel görüşme değil.

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, önerge çaldı, yoktu, vardı diyen arkadaşlara hitabediyorum. Önerge geldi. Bu 14 sayfalık bir önergedir. Ve bu lâzımgelenlere tebliğ edilmiştir, alâkadarlara bildirilmiştir. Bunun incelenmesi için de bir inceleme komisyonu seçilmesi gündemde vardır. Ben seçime geçmek için kâğıtları dağıtıyorum.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Bu Mecliste bu şekilde oylama yapılamaz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Özarda otur yerine, oturmazsan sana bir ihtar veririm.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Ne verirsen ver.

BAŞKAN — Otur yerine. Bir ihtar aldınız oturmazsanız ikinci ihtar da veririm. İkinci ihtar da veriyorum otur yerine.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Ne adalet bıraktınız şu Mecliste, ne de usul.

REŞAT ÖZARDA (Aydın Milletvekili) — Bu kadar olmaz...

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Lûtfen yapmayın bu kadarını, öyle şey olur mu? Biz otomatik makîna olamayız.

BAŞKAN — Karcı, oturmuyor musunuz?

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Usul hakkında söz istedik, vermediniz...

BAŞKAN — Oturmuyor musunuz?

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Hakımı kullanıyorum..

BAŞKAN — Sana da ihtar veriyorum.

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Söz istedik, duymamazlıktan geldiniz...

BAŞKAN — Devam ederseniz, ikinci ihtar da vereceğim.

SIRRI ATALAY (C. Senatosu Kars Üyesi) — Sayın Başkanım, usul hakkında söz istiyorum, vermeye mecbursunuz. Yazılı olarak İktüzüğün 89 neu maddesine göre söz rica ediyorum.

NAHİT MENTEŞE (Aydın Milletvekili) — Nasıl söz veriyorsunuz, veremezsiniz efendim.

SIRRI ATALAY (C. Senatosu Kars Üyesi) — Yürürlükte bulunan İktüzüğün 89 neu maddesi... (A.P. sıralarından müdahaleler ve gürültüler).

Muhterem arkadaşlarım, meseleler sinirle, bağırarak halledilmez. Meseleleri objektif hukuk kaideleri içerisinde ve serinkanlılıkla gözden geçirmeye mecburuz.

Yürürlükte bulunan İktüzüğün 89 neu maddesi, Başkan İktüzüğe uygun hareket etmediği takdirde usul hakkında üyeye söz verilmesi gerektiğini derpiş eder. Biraz da usule göre söz istenmek lâzımdır. Sadece Riyasetten söz istiyorum demek kâfi değildir. Niçin söz istendiğini, hangi ahkâma dayandığını da belirtmek lâzımdır. Biz İktüzüğün 89 neu maddesine göre Başkan yürürlükte bulunan İktüzük hükümlerine riayete Riyaseti davet için İktüzük hükmüne dayanarak söz istemiş bulunuyoruz. Sayın Başkan biraz önce...

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) — Müsterek İktüzüğün 89 neu maddesi yoktur Sayın Atalay.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Ben yürürlükte bulunan İktüzük dedim Sayın Ataöv. Ben birleşik toplantı İktüzüğü demedim. Çok dikkat etmeniz lâzım. (A.P. sıralarından gürültüler «Birleşik toplantı İktüzüğüne göre söz istedin» sesleri).

Ya, o halde çok şeyler bilmediğiniz meydana çıkıyor. Çok şeyler bilmediğiniz... Eğer, bu İktüzüğü, birleşik toplantı İktüzüğün dikkatle okumak zahmetine katlansaydınız şunu görecektiniz, «Birleşik toplantı İktüzüğü hükümleri tatbik edildiği zaman işbu İktüzük, birleşik toplantı İktüzüğünde hükümler bulunmadığı takdirde yürürlükte bulunan eski Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğü tatbik edilir.» Bunu biliyor muydunuz? (A.P. sıralarından «bilmiyorduk» sesleri, gürültüler) o halde bilmiyor idiyse her meselede size ayrı ayrı izahat veremem. (A.P. sıralarından «mugalata yapma» sesleri, gürültüler). Yürürlükte bulunan İktüzük...

AHMET ÇAKMAK (Bolu Milletvekili) — Siz istediğiniz şekilde tefsir ediyorsunuz İktüzüğü. (A.P. sıralarından gürültüler, söz atmalar).

SIRRI ATALAY (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, söz atmakla boşuna zahmet edeceksiniz. Ben çok alışığım. Söz atanların söz atmalarına çok alışığım. Bunu sizlerin de çok iyi bilmesi lâzım. (Adalet Partisi sıralarından gürültüler.)

Bitirdiniz mi?

BAŞKAN — Sayın Sırrı Atalay karşılıklı konuşmak için mi geldiniz? Çok rica ederim, (Gürültüler).

SIRRI ATALAY (Devamla) — Eğer arkadaşlarım bitirdi ise, devam edeceğim.

BAŞKAN — Rica ederim, eğer bir fikriniz varsa onu söyleyin. Başkanlıktan usul hakkında söz alıp karşılıklı konuşuyorsunuz. Efendim, niçin devam etmiyorsunuz?

NIHAT ERİM (Kocaeli Milletvekili) — Lâf atanlara mâna olun devam etsin efendim.

BAŞKAN — Efendim, esasen kendileri sebebiyet veriyorlar. Ben buradan görüyorum, efendim. Müdahale etmeyin rica ederim.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Bir türlü arkadaşlarım, her nedense konuşurmak istemiyorlar. Ama daima söyledim, bunların faydası yoktur. (A.P. sıralarından gürültüler).

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyin bitirelim efendim.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Şimdi Başkan, yürürlükte bulunan İktüzüğün vermiş olduğu hakka dayanarak (Gürültüler).

BAŞKAN — Hangi İktüzük efendim?

SIRRI ATALAY (Devamla) — Yürürlükte bulunan eski T.B.M.M. İktüzüğü. (Gürültüler).

BAŞKAN — Eski T.B.M.M. İktüzüğü birleşik toplantı da yürümez. Buyurun efendim, birleşik toplantıdayız, sözünüzü kesiyorum efendim. (A.P. den gültüsmeler, alkışlar). (Soldan gürültüler). Birleşmiş toplantıdayız. Binaenaleyh eski T.B.M.M. İktüzüğü burada meri değildir. Birleşik toplantının tüzüğü kendisine mahsusdur, buyurun efendim. (Gürültüler).

SIRRI ATALAY (Devamla) — Birleşik toplantı İktüzüğü... (Gürültüler).

BAŞKAN — Lütfen oturun efendim. Sözü-
nüzü kestim, daha ne yapalım? Kolunuzdan
tutup atacak değiliz ya efendim. (Gürültüler).

NURİ KODAMANOĞLU (Yozgat Milletve-
kili) — Efendim, birleşik toplantı İhtüzüğü-
nün 28 nci maddesine göre söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum, sözü-
nüzü kestim ve söz vermiyorum. Siz Millet Mec-
lisinin eski meri olan İhtüzüğüne göre söz iste-
diniz, halbuki birleşik toplantıdayız. Buyurun
efendim. Hiç bir zaman söz vermiyorum efen-
dim, buyurun.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Sayın Baş-

kanım, bir hususun iyi bilinmesi lâzımdır: Baş-
kan ne zaman söz keser...

BAŞKAN — Başkan, istenilen söz hilâfına
söz konuşulursa o zaman keser. Buyurun efen-
dim. İnmezseniz celseyi tatil edeceğim, inin
efendim.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Hakkı bir
sebebe dayanmadan, haksız olarak yürürlükte
bulunan...

BAŞKAN — Celseyi 15 dakika tatil ediyö-
rum.

Kapanma saati 13,25

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 13,35

BAŞKAN — Başkanvekili Ahmet Bilgin

KÂTİPLER : Şadi Binay (Bilecik Milletvekili), Sadık Tekin Müftüoğlu (Zonguldak Milletvekili)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, gö-
rüşmelere devam ediyoruz.

Başkanlık Divanı olarak bu müddet zarfın-
da şimdiye kadar geçmiş işlemleri tetkik et-
tim. Bu Geçici Komisyon seçimleri beş defa
önerge okunmadan yapılmıştır ve bu işlem ya-
pılmıştır. Bu bir teamüldür. İkinci bir teamül
de şudur : Bir defa talep vâki olmuş, önerge
okunmuştur. Bu da bir teamül olduğuna göre
ben önergeyi okutacağım. Önerge bittikten
sonra lâzımgelen işleme devam edeceğim. Öner-
geyi okutuyorum efendim.

(Ortadan ve soldan alkışlar «bravo Başkan»
sesleri)

T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Başkanlığına
Gündemin sunuşlar kısmının 3 ncü sırasın-
da kayıtlı 2 numaralı T. B. M. M. Soruşturma
Hazırlık Komisyonunun görev süresinin
uzatılmasına dair önergesinin şifahi izahatım
muvacehesinde reddini, bugüne kadar görevi-
ni yapmamış olan komisyonun münfesihi ad-
dedilerek bugünden başlamak üzere yedi gün

içinde başka üyelerden müteşekkil yeni bir
Soruşturma Hazırlık Komisyonunun seçilme-
sini arz ve teklif ederim.

Aydın Milletvekili
Reşat Özarda

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili)
— (Önergenin okunması sırasında) Sayın Baş-
kanım, önergenin okutulmasının Anayasaya ay-
kırı olduğunu izah sadedinde söz istiyorum.
Okutulmasının durdurulması lâzımdır.

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Niye
korkuyorsunuz?

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili)
— Kimse korkmaz.

BAŞKAN — Rica ederim susunuz. Siz mi
cevap vereceksiniz?

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Soyu-
lan Türk halkıdır. Hepimiz de bunun karşın-
da olmalıyız.

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili)
— Sayın Başkanım, komisyon dahi çalışmala-
rım gizli olarak yapacaktır. Gizli olarak yapı-

lacak bir işin şu anda okunmasıyla esasa tesiri olması mevzuubahistir.

BAŞKAN — Rica ederim oturun. Çok rica ederim oturun. Gizliliği nereden çıkarıyorsunuz? (Soldan konuşmalar.)

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili) — Bir heyet itham altında bırakılıyor.

BAŞKAN — Rica ederim oturunuz yerinize. Bir usulsüzlük yoktur. (Soldan gürültüler, konuşmalar.)

Çok rica ederim, bîdayette söyledim. Devam edin efendim.

(Önergenin okunması bitirildi.)

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili) — Sayın Başkan, Anayasaya uygundur diye söyleyin, zapta geçsin, ondan sonra okutun.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, saat 19,00 dur. («Devam, devam» sesleri.) Devam

edebilmek için Yüksek Heyetinizin tasviplerine arz edeceğim. Devamı kabul edenler... (Orta sıralardan, «Prensip kararı var» sesleri.) Devama karar verirsiniz devam ederiz. Saat 19,00 da mesaimiz bitmiştir. Devama karar veriler lütfen işaret buyursunlar...

İLHAMİ ERTEM (Edirne Milletvekili) — Kaç sayfa var daha Sayın Başkanım?

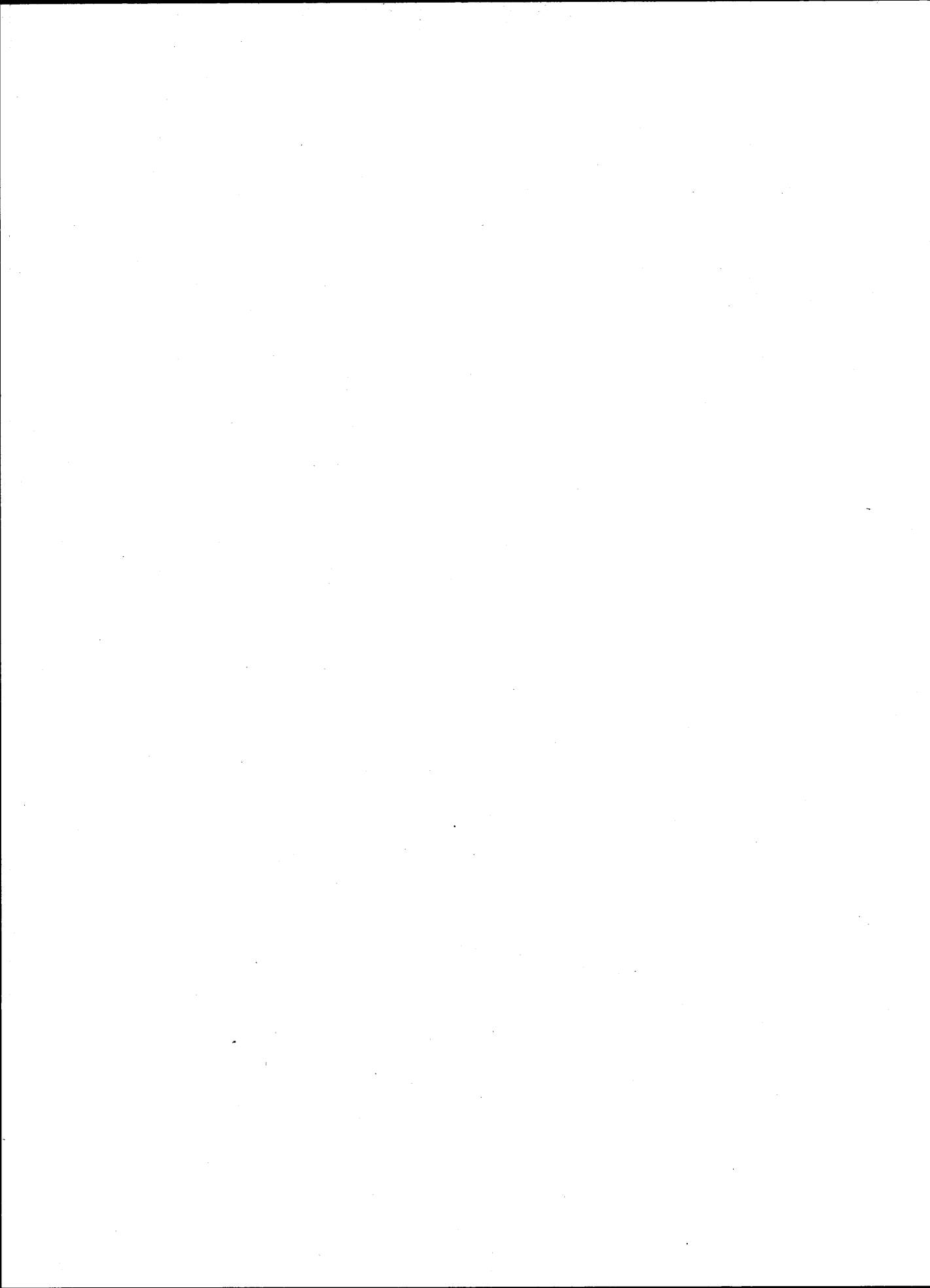
BAŞKAN — Onbeş dakikada bitirmiş.

Devamını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... (Sağdan ve soldan gürültüler, müdahaleler.) Arkadaşlar müdahale etmeyin, vereceğiniz karara göre hareket edeceğiz. Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısını kapatıyorum.

Kapanma saati: 19,04

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Birleşik Toplantısı

GÜNDEMİ

YEDİNCİ BİRLEŞİM

27 . 4 . 1966 Çarşamba

Saat : 15.00

1. — BAŞKANLIK DİVANININ SUNUŞLARI

1. — Ticaret Bakanı Cumhuriyet Senatosu Amasya Üyesi Macit Zeren hakkında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi. (9/2)

2. — 27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bâzi eski bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Başbakanlık tezkerelerini incelemek üzere kurulan 1 numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi. (9/79)

3. — 27 Mayıs 1960 tarihinden evvelki bâzi eski bakanların görevleri ile ilgili suçlarından dolayı soruşturma istemine dair Başbakanlık tezkerelerini incelemek üzere kurulan 2 numaralı T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi. (9/81)

4. — Eski Ticaret Bakanı Fennî İslimyeli ve eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında inceleme yapmak üzere kurulan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun görev süresinin uzatılmasına dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi. (9/1)

5. — Kurulduğu tarihlerden bugüne kadar Başkan, Sözcü ve Kâtip seçimlerini yapamıyan T. B. M. M. Soruşturma Hazırlık komisyonları hakkında Başkanlığın Genel Kurula sunuşları.

2. — TEKRARLANACAK OYLAMALAR

3. — SEÇİMLER

1. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat hakkında Anayasanın 90 ncı ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi (9/53)

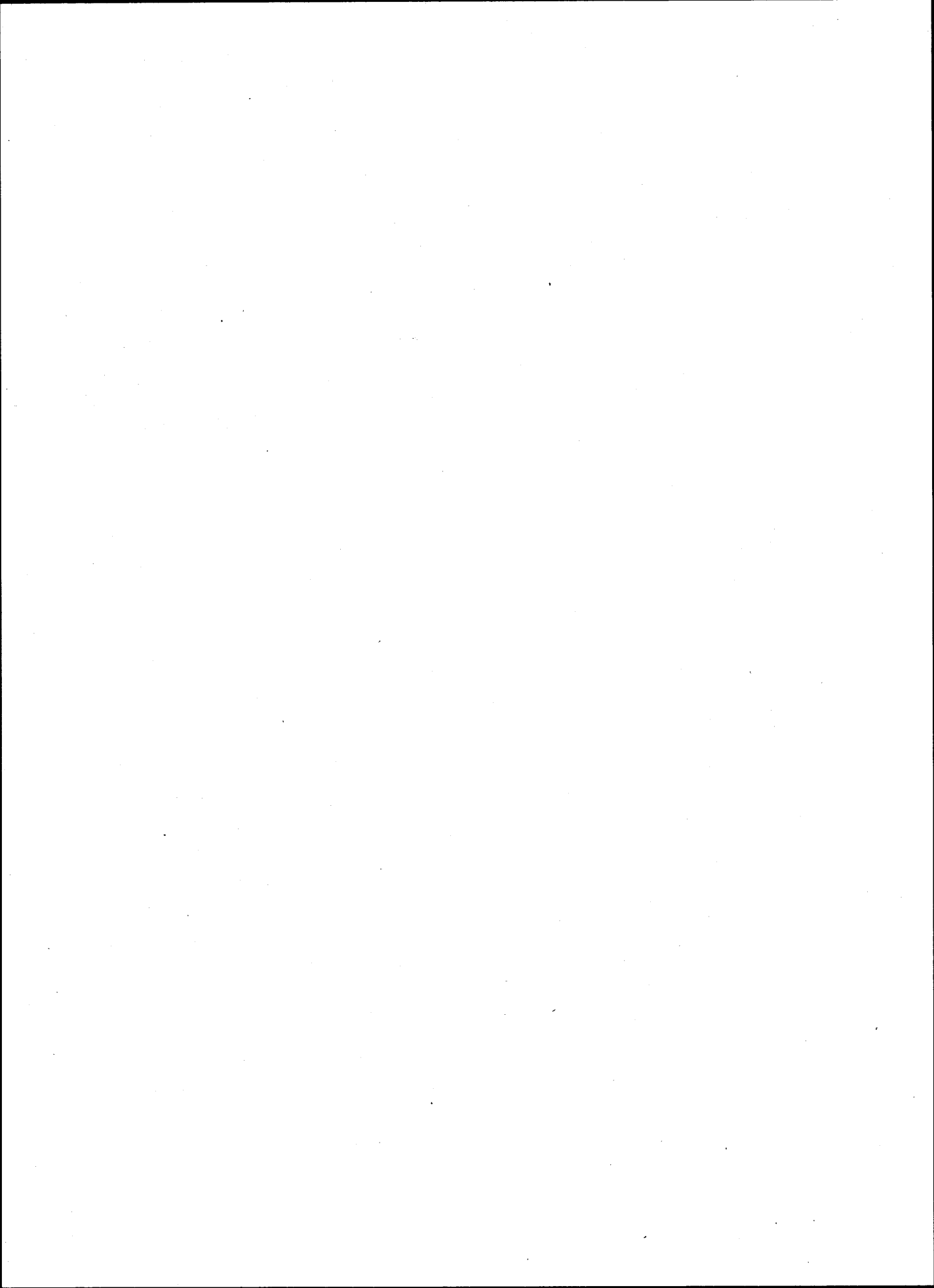
4. — İÇTÜZÜĞÜN 6 NCI MADDESİ GEREĞİNCE BAŞKANLIĞA YÖNELTİLEN SÖZLÜ SORULAR

5. — ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLECEK KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

6. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE İÇTÜZÜK TEKLİFLERİ

7. — MECLİS SORUŞTURMASI VE YÜCE DİVANA SEVK İLE İLGİLİ KANUNLAR

T. B. M. M. TUTANAK DERGİSİ

7. Birleşime Ek

27 . 4 . 1966 *Çarşamba*

İçindekiler

	Sayfa	Sayfa
4. — Seçimler		
1. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat hakkında Anayasanın 90 nci ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı	2	İçtüzüğünün, 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi (9/53)
		2:7

İKİNCİ OTURUM (1)

Açılma saati : 18,35

BAŞKAN — Başkanvekili **Ahmet Bilgin**

KÂTİPLER : Şadi Binay (Bilecik Milletvekili), Sadık Tekin Müftüoğlu (Zonguldak Milletvekili)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, görüşmelere devam ediyoruz.

4. — SEÇİMLER

1. — *Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Ordu Milletvekili Arif Hikmet Onat hakkında Anayasanın 90 nci ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince bir Meclis soruşturması açılmasına dair önergesini incelemek üzere kurulacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonuna üye seçimi (9/53)*

BAŞKAN — Başkanlık Divanı olarak bu müddet zarfında şimdiye kadar geçmiş işlemleri tetkik ettim. Bu geçici komisyon seçimleri şimdiye kadar beş defa, önerge okunmadan yapılmıştır bu bir teamüldür. İkinci bir teamül de şudur : Bir defa talep vâkı olmuş, önerge okunmuştur. Bu da bir teamül olduğuna göre ben önergeyi okutacağım. Önerge bittikten sonra lâzımgelen işleme devam edeceğim.

Önergeyi okutuyorum efendim.

(Ortadan ve sondan alkışlar «bravo Başkan» sesleri.)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına

Özeti : Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90 nci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 12, 14 ve 22 nci maddeleri gereğince Sanayi Bakanı Mehmet Turgut ile eski Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat haklarında Meclis soruşturması açılması talebinden ibarettir.

Vakıalar : Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T. A. Şirketindeki yolsuzluk iddialarını incelemek üzere bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulması hakkındaki tavrım dolayısıyla

Millet Meclisinin 19 . 3 . 1965 gün ve 78 nci Birleşiminde yapılan müzakere neticesinde talebim Genel Kurulca kabul edilmiş ve 11 kişilik bir Araştırma Komisyonu kurulması karar altına alınmıştı.

6 . 4 . 1965 tarihinde vazife taksimi yaparak işe başlayan Komisyon 2 aylık faaliyeti sırasında gerekli araştırmaları yapmış, delilleri toplamış ve tanzim ettiği 29 . 6 . 1965 tarih ve 1033 sıra sayılı raporunu tabettirerek Meclis üyelerine dağıtmış. Ancak o sırada Meclisin tatile gitmek üzere bulunması ve alınan bir kararla Meclis çalışmalarının müstacel kanunların müzakeresine hasredilmiş olması dolayısıyla bu raporun Mecliste müzakeresi mümkün olmamıştır.

Sözü geçen raporda özetle aşağıdaki konularda yolsuzluklar yapıldığı tesbit edilmiştir :

1. Kireç taşı ihalesinde ihalenin yolsuz olarak yapıldığı, Sezai Türkeş - Fevzi Akkaya Firmasının şirket menfaati aleyhine himaye görmekte olduğu, Bayındırlık Bakanlığı makinalarının bu firma tarafından kullanılmak üzere usulsüz olarak Ereğli Demir - Çelik Şirketine kiralandığı v. s.

2. Yarımamül hammadde ithalinde; ihalenin yürütülmesinde usulsüzlükler olduğu, İdare Meclisinin 51 sayılı Kararına muhalif hareket edildiği,

3. Temel inşaat ihalesinde; Morrison - Knutsen Şirketine ödenen 10,5 milyon liralık tazminattan 7 küsur milyon lirasının Erdemir görevlilerinin ihmaline dayandığı tesbit edildiği halde mesullerin meydana çıkarılmadığı, bu konu-

(1) 27 . 4 . 1966 tarihli 7 nci Birleşim tutanak dergisinin 66 nci sayfasındaki «İkinci Oturum» u teşkil eden kısım, yanlış önergenin konması sebebiyle, çıkarılmış ve yerine tashih mahiyetinde olmak üzere, bu ek tutanak dergisi konmuştur.

da görevlendirilen üç kişilik hakem heyetine pek ağır olmayan 7 - 8 aylık bir mesai karşılığında 1 600 000 lira gibi fahiş ücret ödendiği v. s.

4. Liman inşaatı ihalesinde; Sezai Türkeş - Fevzi Akkaya Firmasının, kireç taşı ihalesinde olduğu gibi liman inşaatı ihalesinde de himaye edildiği, 40 milyon liralık bir işte çok fahiş olan 10 milyon lira gibi fazla bir fiyatla liman inşaatının bu firmaya verildiği, ayrıca «mukavelede yapılması derpiş edilen fakat bedeli mukavele keşfine konmayan işler» adı altında 2 milyon 841 bin 351 liraya bâliğ olan munzam ödemenin de yolsuz olduğu,

5. Demir cevheri mubayaasında; mukavelevî vecibe teşkil etmediği halde madenci şirketlere 5 milyon lira civarında kredi açılmasının ve faiz alınmamasının şirket zararına bir muamele olduğu; akar yakıt, lâstik ve işçilik ücretlerindeki artışın Demir Export firmasına diğer firmalara nazaran tonda 3 lira civarında bir fazlalık inikâs ettirilmesinin bu firmayı himaye teşkil eden yolsuz bir muamele olduğu,

6. Baraj ihalesinde; Tekfen Şirketi ile teklif ettiği 12 küsur milyon lira üzerinden değil de 14 küsur milyon lira üzerinden mukavele yapılmış olması, bu firmaya ayrıca usulsüz olarak 300 bin lira tazminat ödenmesi, birim fiyat esasından ihale edilen bir işte kaya devrasyonu için maktuan 500 bin lira ödenmiş olması ve saire gibi muamelelerin Tekfen Şirketini haksız suretle himaye maksadı güden yolsuz muamele olduğu,

Millet Meclisi Araştırma Komisyonu raporunda bu yolsuzlukların başlıca sebepleri arasında zikredilen şu husus bilhassa calibi dikkattir:

«Şirketin sevk ve idaresi şeklen İdare Meclisince, hakikatte İdare Meclisi Reisi Daniş Koper'in hâkimiyet ve inisiyatifine terk edilmiş bulunmaktadır.»

Erdemir'de irtikâbedilen yolsuzlukların mahiyet, sebep ve sorumlularını, tesbit bakımından yine rapordan bâzı mütalâaları buraya nakletmekte fayda vardır

«Erdemir'in kuruluşunda; Daniş Koper Sümerbank'ın temsilcisi olarak İdare Meclisinde görevlendirilmiş ve İdare Meclisi Reisliği ile İcra Komitesi Reisliğine seçilmiş o günden bu

yana bu zat hem İdare Meclisi Reisi, hem de İcra Komitesi Başkanı olarak çalışmıştır. Bir kaç aydır da vefat eden genel müdürün yerine vekâlet etmektedir. Şu izahattan da anlaşılacağı üzere Daniş Koper karar ve icra organlarının başı sıfatı ile şirketin sevk ve idaresinde çok yönlü ve etkili salâhiyetlere sahibolmuştur. Halen de böyledir.»

«Sümerbank ve Karabük'ün temsilcileri bu müesseselerin memuru durumunda olsun veya olmasın, Erdemir'in ortakları olmayıp burada bir ücret karşılığı memur psikolojisi içinde çalışan kimselerdir. Ankara Ticaret Odası nihai durum itibarıyla 500 000 liralık, Türkiye İş Bankası ise 300 000 liralık hisseye sahiptirler. İdare Meclisinde Ankara Ticaret Odasını Vehbi Koç temsil etmektedir. (Bir müddet önce istifa etmiştir.) Vehbi Koç'un şahsı adına hissesi yekûnu 5 000 liradan ibarettir. Geriye kalan İdare Meclisi üyeleri ise Kopers Şirketler topluluğu temsilcileridir. Görülüyor ki, başta Daniş Koper olmak üzere şirketi sevk ve idare makamında bulunan İdare Meclisi üyelerinin, şirketin kötü idare edilmesi dolayısıyla şahsi menfaatleri yönünden müteessir olmaları bahis konusu değildir.»

«Hulâsa : Erdemir İdare Meclisi üyelerinin ekseriyetinin şirketin hissedarlarından olmayışı, şirketin iki büyük ortağından Karabük ve Sümerbank'ın İdare Meclisine ve murakıplıklara esasen memur olup işleri zaten yüklü olan personelinin daha ziyade ek görev alması için tâyin edişi ve sık sık değiştirmesi, resmî sektör temsilcilerinin İdare Meclisi üyeliğini memur psikolojisi içinde deruhde edegelmeleri, İdare Meclisi üyelerinin doğrudan doğruya veya dolayısıyla şirket ile ticari münasebetlere girebilmiş olmaları, Daniş Koper'in nefsinde İdare Meclisi ile İcra Komitesi Başkanlığı gibi hem karar ve hem de icra uzuvlarının başkanlıklarını birlikte deruhde etmesi, tesisler tamamlanmaya kadar Daniş Koper'in vazifesinden alınması lâzımgeldiği kanaati, büyük harcamaların yapıldığı bu kuruluş safhasında üyelerin toplantılara noksatsız devam etmemiş olmaları ve saire gibi sebeplerden ötürü Daniş Koper şirket sevk ve idaresinde inisiyatif ve hâkimiyetini tesis etmiş ve bunun içindir ki, yolsuzluk iddialarının muhatabıdır ve şikâyetleri şahsında toplamıştır kanaatine varmış bulunuyoruz.»

Bundan sonra raporun 26 ncı sayfasında (Özel murakıpların tahkikatı ve tavsiyelerimiz) başlığı altında aşağıdaki mütalâalar ileri sürülmektedir :

«Raporumuzun baş tarafında işaret olunduğu üzere 25 Mart 1965 tarihinde yapılan Erdemir mutad genel kurul toplantısında 19 maddede bâliğ olan yolsuzluk iddialarının özel murakıplar heyetince tahkiki kararlaştırılmış ve o günden bu yana bu heyet tahkikatına devam etmektedir. Şüphesiz tesbit edeceği hukukî sorumluları hakkında şirket adına dâva açılmasını tavsiye edecek veya suç bulamadığını belirtecek, genel kurul da bu rapora göre reyini izhar edecektir.»

«Erdemir, Devlet ile alâkası olmayan bir anonim şirket olsaydı şüphesiz meseleleri hakkında Yüce Meclisin bir Araştırma Komisyonu kurması bahis konusu olmazdı. Bugün Erdemir'in % 51 oranındaki sermayesi İktisadi Devlet Teşekküllerimizden Karabük ve Sümerbank'a aid olduğu gibi, Hazine tarafından çeşitli kanunlarla bu müesseseye 450 milyon lira civarında ikrazatta bulunmuş, yine ayrıca Hazine % 6 temettü garanti etmiş bulunmaktadır. Bütü bunlar Meclisin meseleye alâkasının derecesini teşkil ettiği ve takriben bir milyar liraya yakın Devlet imkânı burada yattığı içindir ki, Komisyon olarak ileriye muzaf bâzı tavsiyelere raporumuzda yer vermeyi kaçınılmaz bir vazife saydık.»

«Yolsuzluklar özel murakıpla tahkik edildiğine, şikâyetler Daniş Koper'in şahsında toplandığına göre ve özel murakıpların varacağı netice şüphesiz büyük ehemmiyet taşıdığı cihetle bugün İdare Meclisi Reisi, İcra Komitesi Başkanı ve Genel Müdür Vekili vazifelerini birlikte deruhde eden Daniş Koper'in hiç değilse bahis konusu tahkikat bitinceye kadar gerek tahkikatın selâmeti, gerekse efkârı umumiye için tatmin için vazifesinden alınmasının uygun olacağını tavsiye etmek isteriz.»

Yüce Meclisin teşkil ettiği ve kendisine niyabeten araştırma görevi yapmış olan Komisyonun bu tavsiyesine ilgililerce maalesef itibar edilmemiştir. Erdemir'deki yolsuzluklar hakkında daha salim bir kanaate varabilmek için, Millet Meclisi Araştırma Komisyonunun çalışmaları sonucunda suiistimallerin muhatabı ve

sorumlusu olarak tesbit ettiği Daniş Koper'in diğer faaliyetleri üzerinde de bir nebze durmak lâzımdır. Daniş Koper bugün Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T. A. Şirketinin (Kısaca Erdemir'in) İdare Meclisi Reisi, İcra Komitesi Başkanı ve on aydan beri Genel Müdür Vekili bulunmaktadır. Bunların dışında diğer bâzı mühim işlerle de meşguldür. Tesbit edebildiğimiz bu hizmetlerden bâzıları şunlardır: Orta - Doğu Teknik Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı, Ankara Koleji Tesisler Başkanı, Bor-mak Limited Şirketinin üç hissedarlarından birisi ve Umum Müdürü, Tevfik Kuyuş İnşaat Mütaahhitliği firmasının yine üç hissedarından birisi ve Umum Müdürü. Bilhassa son iki şirketin Türkiye'de büyük döviz ve vergi kaçakçılığı yaptığı, gayrimeşru yollardan istihkak bordroları tahakkuk ettirerek Hazineden milyonlar çektiği, NATO tesislerinde kullanılmak üzere gümrüksüz ithal edilen makina ve araçların diğer taahhüt işlerinde kullanıldığı ve hattâ bunlardan bir kısmının sekiz buçuk milyon lira karşılığında Ereğli Demir ve Çelik Fabrikası Mütaahhidi Morrison - Knutsen firmasına kiraya verildiği ve daha bir çok yolsuzlukların yapıldığı tesbit edilmiş ve bütün bu yolsuzlukları tevsik eden delil ve vesikalar toplanmıştır. Bu vesikaları ihtiva eden dosyalar her hangi bir tahkikat komisyonunun veya mahkemenin tetkikine her an âmade bulunmaktadır. (Gürültüler.)

Bunları zikretmekten maksadımız Daniş Koper'in senelerden beri devam ettirdiği sonsuz nüfuz ve kudretini ve buna dayanarak çevirdiği karanlık işleri aydınlığa çıkarmak ve Erdemir'deki yolsuzlukların başka türlü tefsir ve teviline gidilmesinin mümkün olmayacağı hakikatini ortaya koymaktır.

Özel murakıpların raporu : Erdemir'in 25 Mart 1965 tarih ve 5 sayılı Genel Kurul toplantısında 19 maddede toplanan yolsuzluk iddialarının tahkiki için altı kişilik özel murakıplar heyeti seçilmiş, Millet Meclisi Araştırma Komisyonunun yukarıda belirtilen tavsiyesine rağmen, tahkikatın selâmetle yürütülmesini teminen Daniş Koper vazifesinden alınmamış ve bu heyet gayrimüsait şartlar altında çalışma zorunluğunda bırakılmıştır. Özel murakıplar altı buçuk aylık bir mesaiden sonra....

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili) — (Önergenin okunması sırasında) Sayın Başkanım, önergenin okutulmasının Anayasaya aykırı olduğunu izah sadedinde söz istiyorum. Okutulmasının durdurulması lâzımdır.

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Niye korkuyorsunuz?

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili) — Kimse korkmaz.

BAŞKAN — Rica ederim susunuz. Siz mi cevap vereceksiniz?

ALİ KARCI (Adana Milletvekili) — Soyulan Türk halkıdır. Hepimiz de bunun karşısında olmalıyız.

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili) — Sayın Başkanım, komisyon dahi çalışmasını gizli olarak yapacaktır. Gizli olarak yapılacak bir işin şu anda okunmasıyla esasa tesiri olması mevzuubahistir.

BAŞKAN — Rica ederim oturun. Çok rica ederim oturun. Gizliliği nereden çıkarıyorsunuz? (Soldan konuşmalar.)

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili) — Bir heyet itham altında bırakılıyor.

BAŞKAN — Rica ederim oturunuz yerinize. Bir usulsüzlük yoktur. (Soldan gürültüler, konuşmalar.)

Çok rica ederim, bidayette söyledim. Devam edin efendim.

FEYYAZ KÖKSAL (Kayseri Milletvekili) — Sayın Başkan, Anayasaya uygundur diye söyleyin, zapta geçsin, ondan sonra okutun.

9 . 10 . 1965 tarihinde çalışmalarını tafamlamışlar ve hazırladıkları raporu ortaklarla şirket idarecilerine vermişlerdir. Bu heyetin çalışmaları ve haiz olduğu yetkiler bakımından bir fikir vermek üzere rapordan bazı kısımları buraya aktarmakta fayda vardır :

«Kurulumuzun yetkisi, Erdemir Genel Kurulunun 25 Mart 1965 tarihli yıllık toplantısında vermiş olduğu karara göre Türk Ticaret Kanununun 348 nci maddesi ile sınırlı bulunmaktadır. Kurulumuz, Türk Ticaret Kanununun bu hükmü karşısında tetkikatını munhasıran 19 maddeye dayandırmıştır. Kurulumuz, 19 maddenin muhtevasını Genel Kuruldaki müzakerelerin ışığı altında tâyin ederek tetkikatını yürütmüştür. Muhtevasını tâyine sarih surette imkân olmıyan maddeler hakkında tetkikat imkânı bulunamamıştır. Ezcümle, tetkik edilmesi

Genel Kurulda karar altına alınmış olan (ilk keşif fiyatlarına nazaran 450 milyon liralık karşılıksız masraf yapıldığı ve kurulan tesisin Dünyadaki emsaline nazaran 3 - 4 misli pahalıya malolduğu) hakkındaki iddianın incelenmesi, imkânlarımızın dışında olduğundan ele alınamamıştır. 450 milyon lira karşılıksız masraf yapıldığı hususunun tetkik ve tesbiti için, şirketin bütün muamelelerini elden geçirmek gerekir.»

Görülüyor ki, Genel Kurulda incelenmesi karar altına alınan en mühim konulardan biri seçilen heyetin gerekli yetkiye sahip kılınmaması neticesinde ele alınamamış ve dolayısıyla Genel Kurul kararının tam olarak yerine getirilmesi mümkün olmamıştır. Bunun dışında kalan konularda ilmî bir heyet hüviyetini taşıyan özel murakabe heyetinin vazifesini titizlikle yapmaya çalıştığı rapor münderecatından anlaşılmaktadır. Büyük bir kitap kalınlığında bastırılmış olan rapor muhteviyatını buraya aktarmak imkânsızdır. Ancak bu rapordan bir kaç tipik örnek vermekle iktifa edeceğiz :

Morrison - Knutsen Firmasının işi iki ay gecikme ile yaptığı ve buna rağmen ihzarat makina noksanlarını sebep göstererek 70 milyon Türk lirası tazminat istediği ve 10,5 milyon tazminat aldığı hakkındaki iddianın incelenmesi sonunda :

«Hakemlere intikal ettirilen dâvanın müddeabihi 70 milyon lira değil 80 823 571,00 liradır. Bu miktar, yukarda zikredildiği gibi temel hazırlıklarındaki artış, temel betonunun mahiyetindeki değişiklik, kaba hafriyatın artması, kaya hafriyatının yaptırılması, demir fiyatlarındaki artış, inşaat betonundaki hacim artışı ve işin geciktirilmesi ile ilgilidir. Hakem heyeti, bu talebin ancak 11 719 395,00 lirasının Erdemir tarafından mütaahhit firmaya ödenmesine hükmetmiş olmakla beraber bu meblâğın 4 544 395,00 lirası, (ki bu miktardan 1 342 853 lirası hesap hatası sebebiyle esasen Morrison firmasına ödenmemiştir.) Erdemir'ce kabul edildiği veçhile, iş haemindeki artışla ilgilidir. Bu itibarla Erdemir'ce ödenen tazminat miktarı, dâvacının finansman masrafı dâhil 7 175 000 liradır.»

«Bu zarara, Erdemir tarafından tatbikat projelerinin, boru kazıkları ve sairenin geç verilmesinin, çakılmasının sebebolduğu hakem

kararından anlaşılmalıdır. Zarara sebebiyet verenlere rücu imkânlarının mevcudolup olmadığı keyfiyetinin tetkik ettirilerek, tetkikatın sonucuna göre gerekli tedbirlerin alınması uygun mütalâa olunmuştur.»

Görülüyorki Morrison Şirketine ödenen 7 milyonu müteceviz tazminat, tamamen Erdemir mesullerinin kusurları neticesinde meydana gelmiştir. Borçlar Kanunu hükümlerine göre hâdisede zamanışımı cereyan etmiş olduğundan sorumlulara rücu imkânı da kalmamıştır. Bu hakikat muvacehesinde, Sanayi Bakanlığına bağlı ve o Bakanlığın kontrol ve murakabesine tabi birer umum müdürlük olan Sümerbank ve Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları temsilcilerinin Erdemir'in son olağanüstü Genel Kurul toplantısında bu konu ile ilgili olarak aldıkları karar, efkârı umumiyei avutup uyutmak ve esas sorumlu bulunan Erdemir İdare Heyetini ibra etmek suretiyle bu 7 milyon liralık küsur tazminatının üzerine bir sünger çekmekten başka bir şey değildir.

Gülüş Barajı inşaatının ihalesiz olarak 20 milyon liraya bir firmaya verildiği hakkındaki inceleme :

Erdemir Genel Müdürlüğünün İcra Komitesi Başkanlığına yazdığı 12 Nisan 1963 tarihli yazıda: «Fabrikanın servis suyu ihtiyacını karşılamak maksadı ile Ereğli'de Gülüş ırmağı üzerinde yapılmasına karar verilmiş bulunan baraj ve müteferri tesislerin inşaatı için gerekli proje ve şartnamelerin, 22 Mart 1963 gün ve 62 sayılı İcra Komitesi toplantısında alınan karar gereğince ikmal edilerek ihale safhasına getirildiği, malî portresinin 14 960 000 lira tahmin olunduğu» ifade edilmiştir. Bunu takiben ihaleye 9 firma çağrılmış ve bunlardan yedisi gelmemiş, iştirak eden iki firmadan Tekfen 12 996 172 lira teklif etmiştir. Şimdi yine rapordan aynen okumaya devam edelim :

«Bu iki firmadan ucuz teklif veren Tekfen Firmasına ihalenin yapılması gerekli olduğu bu safhada International Water Corporation Firmasının mümessili Mr. Jaymes Bayless, Erdemir'le temasa geçerek bir sanayie su temin etmenin en iktisadi yolunun kuyular açmak olduğunu ileri sürmüş ve fabrika sahasında sondajlar yapmak için 13 Temmuz 1963 tarihli mektubu ile teklifte bulunmuştur.»

«Firmanın bu teklif mektubu Erdemir tarafından imza edilmek suretiyle su sondajları işinin 159 560 Türk lirasına bu firmaya yaptırılması hususunda anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşmanın yapılmasını mütaakıp kuyulardan temin edilecek su ile fabrikanın tatlı su ihtiyacının karşılanması halinde baraj inşaatına lüzum kalmıyacağı düşüncesi ile baraj inşaatı için en müsait teklifi veren firmaya ihale yapılması hususu 5 Eylül 1963 tarihine tehir edilmiştir.»

«International Water Corporation Firmasının yaptığı sondajlar neticesinde hazırladığı 21 Eylül 1963 tarihli raporda kuyu açmak suretiyle sağlanacak suyun yapılacak baraja ilâve bir rezerv olarak nazara alınması tavsiye edilmekte ve açılacak kuyuların rantabilitesini tesbit için ayrı bir çalışma yapılması gerektiği bildirilmektedir. Bu durumda Erdemir'ce ilâve araştırma yapılmasından vaz geçilmiş ve International Water Corporation Müessesesine yaptığı işten dolayı 159 750 lira ödenmiştir.»

«International Water Corporation'un raporunun alınmasından önce İnşaat ve Murakabe Müdürlüğünün Genel Müdürlüğe hitaben yazdığı 9 Eylül 1963 günlü yazısı karşısında sondaj işine devamdan vaz geçilmiş ve baraj sistemine dönmek istenmiştir. Gerçekten, mezkûr yazıda ihale kararının en geç 10 Eylül 1963 tarihine kadar alınıp tebliğ edilmemesi halinde ihaleye iştirak eden firmaların tekliflerinden rücu etmeleri ve bu yüzden ihalenin yapılmaması ve yeniden ihaleye gidilmesi sonucunun doğacağı ifade edilmekte ve esasen sondaj neticelelerinin olumlu olmaması sebebiyle en ucuz fiyat veren Tekfen firmasına ihalenin yapılması hususu Genel Müdürlüğün tasvibine sunulmaktadır. Ancak adı geçen yazının tarihinden de anlaşılacağı üzere, ihalenin son tehir tarihi olan 5 Eylül 1963 tarihinde ihale işi henüz ele alınmış değildir.»

«Bu yazıyı alan Genel Müdürlük aynı gün, yani 9 Eylül 1963 günlü yazı ile ihalenin Tekfen İnşaat Limited Şirketine yapılmasını İcra Komitesinin tasvibine sunmuştur. Bir gün sonra, yani 10 Eylül 1963 günlü ve 76 sayılı toplantısında, İcra Komitesi baraj inşaat işinin 12 996 172 liraya Tekfen Firmasına verilmesine ve bu konuda Genel Müdürlüğün yetkili kılınmasına karar vermiştir. İcra Komitesince ali-

nan bu ihale kararı Tekfen Firmasına Erdemir'in 10 Eylül 1963 günlü yazısı ile 11 Eylül 1963 tarihinde bildirilmiştir.»

«Tekfen Firması Erdemir'e yazdığı 11 Eylül 1963 gün ve 1320 sayılı yazı ile eksiltme şartnamesinin 11 nci maddesi gereğince, tekliflerin verildiği 12 Temmuz 1963 tarihinden itibaren 60 gün geçmiş olduğu için teklifleri ile bağlı olmadıklarını bildirmiş ve teminatlarının iadesini talebetmiştir. Tekfen Firmasının bu mektubu, aynı gün Erdemir tarafından alınmıştır.»

«Erdemir, Tekfen Firmasının 11 Eylül 1963 tarihli yazısına 23 Eylül 1963 günlü yazısı ile verdiği cevapta; İcra Komitesinin 10 Eylül 1963 gün ve 76 sayılı ihale kararının aynı gün telefonla Tekfen Firmasına bildirildiği ve hazırlanmış olan yazının elden aldırılması istendiği halde, yazının aldırılmaması üzerine ertesi gün Tekfen'in adresine tevdi edildiği bildirilmiştir.»

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, saat 19,00 dur. («Devam, devam» sesleri.) Devam edebilmek için Yüksek Heyetinizin tasviplerine arz edeceğim. Devamı kabul edenler... (Orta sıralardan, («Prensip kararı var» sesleri.) Devama karar verirseniz devam ederiz. Saat 19,00 da mesaimiz bitmiştir. Devama karar verenler lütfen işaret buyursunlar...

İLHAMİ ERTEM (Edirne Milletvekili) — Kaç sayfa var daha Sayın Başkanım?

BAŞKAN — Onbeş dakikada bitirmiş.

Devamını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... (Sağdan ve soldan gürültüler, müdahaleler.) Arkadaşlar müdahale etmeyin, vereceğiniz karara göre hareket edeceğiz. Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısını kapatıyorum.

Kapanma saati: 19,04

